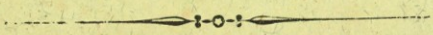

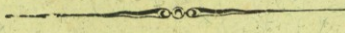
ზ ი ნ ა ა რ ს ი

ყოთრნალ „ჯეჯილისა“

I	ლარობის აღების ლამე, ლექსი — კაჟა ფშაჟეღასი	3
II	სეაფი, (ამბაფი) — თ. რაზიკაშვიღისა	7
III	განცვიფრება, (რუსულიდან) — თ. კანდეღაღისა	17
IV	მშობლის ნანა, ლექსი — შიღ მღვიმეღისა	22
V	პატარა ლორღის თაფ-გაღასაღალი თარღმანი — ე — კოსი	25
VI	რამღენიმე სურათი პირუტყყეთა ცხოღ. — იღიკოსი	40
VII	ჯემს გარღიღღის ცხოღრება. (შემღდეგი) — ბატუღსი	47
VIII	მეცხვარე და მგელი, (იგაფი) — ა. შიღიანაშვიღისა	56
IX	ცხენი და აქღემი — ბესარღინისა	57
X	ღღღის ღარიღება — სანღღოსი	58
XI	ანაღრამა ანღაზღები და რებუღსი	

ყოთრნალი „ჯეჯილი“ 1897 წელსაც გამოღვა ყო-
ვეღ თაფე, ე. ი. ხელიღს მომწერღღები მიიღღებენ წლიღს
განმავღღობაში 12 წიღენს — ექვსის მავიღრათ და ყურნალი
მსოღღოთ ერთი მანეთით მეტი ღღღს. (თბიღღისში 4 მ.
და ქაღაქ კარღეთ 5 მ.)

ს ა ქ ა რ ვ ი ლ ო ნ ა ხ ა ტ ე ბ ი ა ნ ი

ე უ რ ნ ა ლ ი

იზარდე, მწვანე ჯეჯილო.
დაპურდი, განდი ყანაო!
ი. დ.

№ III

წ ა ლ ი წ ა დ ი მ ე რ ვ ე

თ ბ ვ ი ლ ი ს ი

ტყაპბა მ. დ. როტინიანცისა || Тип. М. Д. Рстинианца. Гол. пр., д. № 41.
1897.

საგარეო საქმეთა
წიგნის განყოფილება

დარღვევა ცენზურის ტიფლისი, 6-го Марта 1897 года.

საგარეო საქმეთა
წიგნის განყოფილება

საგარეო საქმეთა
წიგნის განყოფილება

ღარიბის აღების ღამე.

ისაც რამა აქვს საჭმელი
და ჯდეს და გაიხაროსა;
სვლიდან მარსვა დაღვება
ის ხომ უფალმა დალოცა.
საბრლო გოგონას ქვრივი
აფსაკუნებდა თაროსა:

„ახლავე ერბო-კვერცხს მოგიწვავთ“,
ზირს აკერია დაროსა,
ეგები დაღვენ, ატუეებს
სოსოს, დათას და მაროსა.
ხელში შესცქერენ ბაღლები
საქმე რით მოაგვაროსა?!
ზურიც არ უძევთ ვარცლშია
მარილი მოაუაროსა,
თორემ ერბო, კვერცხს ვინ მისცემს
იმ მშობელ გასახაროსა!
ხან მელის ზღაპრებს მოუევა
ხან ჩიტუნას აძებესა;
მოსწადებია დედასა
ძილი მოჰკვაროს ბაღლებსა.

არ იქნა არ იძინებენ
 დედას აკლეჯენ კალთებსა,
 ერთი შესტირის: „ჭურიო“,
 მეორე მოთქვამს „ბაბასა“;
 თათებით სწეწენ საბრალოს
 ისეც დაგლეჯილ კაბასა.
 დაღონებულმა მშობელმა
 ისევ მიჰმართა ტაფასა.
 გუშინ-წინანდელს ნადუღარს
 ტაფაზე მიმწვარს ფაფასა,
 მოფხიკა ჰატარ-ჰატარა
 შეასუსნინა უველასა,
 ადგა და გარეთ გაუარდა
 ცრემლი სულს ჰხუთავს, ენასა.

* *

გადგა კარებში... საბრალოთ
 ამრახდა დაიქვითინა
 და ამ დროს მადლის მთიდანა
 ნიაგმაც დაისისინა.
 — შედგა ბაღდთ ჟრიაშულზედა,
 გულს ჩასწვდა მოთქმა დედისა,
 თქვა: „მოდო ერთი გავიგო
 ვინ არს მწუვეარი ბედისა?“
 გაიგო, უურც დაუგდო

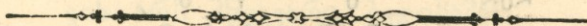
მწუხარე დედის „ვაჭმესა“,
წავიდა, დაიღუღუნა
ბნელს და უკუნეთ ღამესა.
მიდის და თან მიიძახის,
როგორც საკვირველს რამესა.
წავიდა გასცდა სოფელსა
სასაფლაოსკენ გასწია,
შედგა გოგიას საფლავზე
ხმას უფრო მაღლა ასწია.
გოგიას ვერ შეასმინა
რაც იმას დაბარესა.
მიდის და „ვაჭმეს“ იძახის
მთით, ბარათ, უოველ მხარესა.

* *

მკელი მოლოდავს სოფლისკენ
და ეფარება ბექებსა;
მოდის თვალ-გაფაცვიცებით,
ფრთხილათ ადგამდა ფეხებსა;
მარხვას იუენებს, ვითომა
ჭსურს რამ მოჭხაროს კლესებსა.
შედგა და უური დაუგდო
დედის მოთქმასა მწარესა.
„ოჭ, აქ შიმშილის სუნია
მე აქ რა გამახარებსა“.

გაიქცა სასაფლაოზე,
 ახალს სამარეს დაჭხედა:
 „კაცო, ცოლშვილი გიტირის“,
 საფლავს დაჭდმუის თავზედა,
 მაგრამ ჰასუსი არ ესმა,
 თავს იტკივებდა რაზედა?
 იმ დროსვე მთის ნაკვეთიდან
 ამოემუქა მთვარესა,
 მთის წვერებს გვირგვინს ადგამდა,
 ლამაზს ახილებს თვალებსა.
 შეესმა დედის ტირილი
 უურს უკლებს შესაბრალებსა.
 მიბრუნდა გაჭქერა ციდანა
 ღვთის საბრძანებელს მიჰმართა,
 ზირ-მოქუშული გაჩერდა,
 სსიენი მალლისკენ ამართა.
 დაუწყო უფალს ვედრება,
 ბეჩავთათვის თხოვს შველასა:
 სადაც ვის უჭირს, ვინც წვალობს
 მათ გაეხარათ ეველასა.

ვაჟა-ფშაველა.

ს ვ ა ვ ი.

(ა მ ბ ა ვ ა).

იღი ხანია რაც ის აქ მოვიდა და მაღალ, მწირსა და ყინულიან მთაში დაბინავდა. განა სიცხისა ეშინოდა, ან მთა უყვარდა, ან ყინულებს შესტოვოდა და იმიტომ დასახლდა აქა? სრულებითაც არა! ბარში აღარ დაყენეს, შიმშილით სიკვდილს ისევ თოვლიან მთაში არჩია შეეხიზნვა; თუ ბევრი არ იქნება ცოტას ხო მაინც ვიშოვი საქმელსაო. მეცხენარეებისგან არ იქნება არა მერგოს-რაო. მგელი მოიტაცებს რასმე, ძვალი მაინც დამრჩება, კლდეზე დაიჩეხება რამე, ხო ჩემი ლუკმა იქნებაო.

მართლაც და ძალიან გამხდარი იყო. სქელ ძელებზე მარტო ლურჯი კანილა ეკრა. — რა იქერდა, ღმერთმანი, იმ სისხლო

ფრთებს და ბუმბულის ცარიელა ტყავში?!

ერთი ბუმბულისთვის რო გამოგეწია, ასე გეგონებოდა, მთელი კანი აეყარაო.

ან კი რა გაასუქებდა, — იმის მუცელი განა მაკრე ადვილათ ამოიყარებოდა?!

თბილი სისხლი უყვარდა და რბილი ხორცი, ის იყო სეფის აღდგომა.

მაგრამ სად იყო რბილი ხორცი?!

კურღლელი მარდი იყო, იმას არ ჩაუვადებოდა ხელში, როჭო

და კაკაბი ფრთხილები იყვენ, საიმისოთ არ განდებოდენ, მწყემსი ძუნწი იყო, სვაისთვის არაფერს გაიმეტებდა.

მგელი იმაზე უარესი ხარბი და გაუმაძღარი იყო, საშოვარი თვითონაც არა ჰყოფნიდა, ნახევარზე მშვიერი მუცლით დალაწლავებდა.

თერთონ სვაეი კი მშიშარა იყო, ან არწიეთან ებრძოლა და ნადავლში წილი ჩაედო, ან ლეშზე გაბოტიტნებულ ჯაჯირს მიჰხტომოდა და თვითონაც ეთქელიფა დამჰალი ლეში, ან შავარდენს შესცილებოდა გემრიელ კაკბის ლუკმასა.

რა ექნა, რით გამაძღარიყო, რით უნდა გასუქებულიყო. მეტი ღონე არ იყო, რაკი ჯერ ძალით ვერას განდებოდა, უნდა დრომდე ეთმინა. ითმენდა სვაეიც, როგორც ის კლდეები ითმენდენ შავითაში დგომას, სადაც სვაეი ბუდობდა, და ძირს არ იმზღვლეოდენ; ითმენდა და ზევე-ყინულების ძღენითა კმაყოფილდებოდა.

* *

გადიოდენ ღვებები, თევები, წლები. წყლის ნაკადულივით გაუწყვეტლათ მიჰქანაობდა დრო ჟამი.

შეეჩვია სვაეიც თოვლიან მთასა. სადღა ახსოვდა ბარი. რო ეკითხნა ვისმე: საიდან მოხველ, სადაური ხარო, ვაკვირვებით დაიწყებდა ცქერას:

— რასა მკითხავ, არ იცი რომ მთის შვილი ვარ, ამ კლდეებსა და ყინულებში გაეჩნდი და გაეიზარდეო.

მართალია არწივისთვის არა წაურთმეფია-რა. საშავარდენე კლდესაც შიშით ახლო ვერ გაუვლიდა ხოლმე.

ერთხელ შავარდენების ბუდის ახლო მოუნდა გავლა. დაუხულოუნეს (დაუქროლეს) შავარდენებმა, ჰკრეს კლანჭები; ერთი წივილი და მხრების ტყლაშა-ტყლუში იღვა. საცოდავი სვაეი ხან მხრებს უფარებდა, ხან ზურგზე გადატრიალდებოდა და თავის ბოკო კლანჭებს მიაგებებდა მოტყევებულ შავარდენს. მაგრამ ამ დროს ძირი-

დან ახლა სხვა შეუტევდა და ისევ გადმობრუნება დასჯირდებოდა. რის ვაი-ვაგლავით გაახწევდა ხოლმე.

— ოხრათ კი განდეს! ამაზე რაღა გამომატარებს, შიმშილითაც რო ვკვდებოდეთ, იტყოდა ხოლმე.

* *

ძალიან მიყვარს, როცა ცხვრის ფარები როვილივით დაედება ხოლმე მთების კალთებსა. მეცხვარეც ხომ თავის თვალის ჩინივით უფთხილდება, შესტრფის და შეჰხარის თავის ღუმასქელ ერკემლებსა. მაგრამ ყველაზე მეტათ კი სევას უხაროდა ხოლმე იმათი მთებზე ამოსვლა. სიხარულით თვალები გოდრებივით დაუხდებოდა ხოლმე. იჯდა კლდის თავზე, ან არყის წვერებში და სიამოვნებით იქექებოდა, თან ხარბის თვალით მწყემსსა და იმის სამწყსოს გაცქეროდა: ან დეარდნილი ცხვარი ხომ არსად დარჩა, ან ყყყეჩი ბატკანი არ ასხლტა ფარასაო.

თუ სადმე ყორნების ყრანტალი შემოესმოდა, ან ფრინველების ბონის შენიშნავდა, რომ ერთ ადგილს ეთვლებოდენ, სვავიც მხრების ტყლაშა-ტყლუშით იქითკენ მიეშურებოდა, არ იქნებოდა არა რგებოდა-რა.

იმისი თვალი ძალიან, ძალიან შორს ჰხედავდა. გაღმა-გამოღმა მთებში, ძირს კიდევ ხევ-ხუეებში არა გამოეპარებოდა რა. დაჯდომის დროს მუდამ მალლობ ადგილს რჩებოდა, თუ ფრინავდა, მალა-მალა ადიოდა და იქიდან ათვალეირებდა.

ხალხი კი იძახოდა: სული იცის სვავმა, მაშინვე გაიგებს, სადაც ლეში გაჩნდებაო.

გაიგებდა ხოლმე კიდევ, თუ შეჰხედებოდა, ერთი ბარაქიანათაც მიაძლებოდა. შეეჩვია სვავი მთასა და მთის მცხოვრებთა. იმის ფიქრით მწყემსი იმიტომ იყო გაჩენილი, რომ სვავისთვის ცხვრებზე დაეზარდნა, მგელიც იმიტომ ნადირობდა, რომ იმისთვის საჭმელი ლეში გაეჩინა, ყორნები კიდევ იმისი ჯამუშები იყვენ. შეეჩვია ყველა ამათ სვავი. ყველას თავის სასარგებლოთ იყენებდა. გაგულად-

და, თან ამაყი, გულ-ზეავი და თავ-მომწონე გახდა. მკედარ ლეშს აღარა ჯერდებოდა, ჯოცხალ ცხერებსა და ბატკნებსაც დაუწყო ტანება.

* * *

წვიმიანი და ნისლიანი დღე იყო. ორი დღის მშვიერი სეავი წვიმისაგან შეწუხებული და შიმშილით დაყმენილი ხმელ-ძღლებს ხრავდა და ჰგლეჯდა ძალღივითა, მაგრამ თითო ციციქნა ხმელი ძარღვის ნაგლეჯი იმის მტეცელს რას ამოჰყორავდა.

— მზე მაინც გამოვიდეს, შევშრე ცოტა. რა ოხერი ნისლიან-ბურუსიანია ე მთა, რა იშვიათია აქ მოკრიალებული ცა. იძახდა სეავი; ვითომ მზესა ნატრობდა, მაგრამ თან ფიქრი სხვავან მიტრობოდა.

— არა, არა! მზე რათ მინდა, მე მოკრიალე ცა ვერ გამაძლობს, ისევე ჯანლიან-ბურუსიანი, მოტირალ-ჩამოშავებული დღე მი-რჩენია. საშოვარი ამისთანა დღეში იშოვება. დარში და მზეში ყველა თავის-თავს უპატრონებს.

რაზე ჰკედები მშვიერი, შე ბრიყვო ჩემო თავო, ადექ, მეცხვარე ხო ფარეხში ვერ დააღრძობს ცხვარსა, არ უნდა აძოვოს!

ადგა სეავი, გაიხმორა, შეიბერტყა შავი მხრები და ცხერების ფარის მუქარაზე წავიდა.

მეცხვარესაც ნამ-წვიმისგან დაზუზული ცხვარი ლიჭვიან მთის კალთებზე გაეშალა. თითონაც ნაბად-წამოსხმული, ყაბალახ-ჩამო-ბურვილი კომბალს დაჰყრდნობოდა და თვალს ადევნებდა ცხვარსა. ცხერის ფარა ზეავივით მიჰქანაობდა, ხან აღმა მიჰცურავდა, ხან დაღმა დაეშვებოდა, ხან ხეე-ხუეის პირებს მოსდევდა, კლდეებში და ბექებში ებლოტებოდა.

უცებ კლდიდან მოწყვეტილი ქვა ერთ ცხვარს მოხვდა, და იქვე გადააგორა.

ფარა გასცდა. ვერც მწყემსმა და ვერც ცხერის ფარამ ერთი ცხერის დაკლება ვერ გაიგეს.

ქვისგან დაქეცილ დამტერეული ცხვარიც ფორთხავდა, ის იკლაკნებოდა, უნდოდა ფეხზე წამოდგომა, რის ვაი-ვაგლახით წინა მხრებს აიწევედა, უკანათ ველარ აიტანდა და ახლა ისევ გულალმა გადაყირავდებოდა. კარგა ხანი ეგდო ასე ოხრათ და ტიალათ.

ახლო მდგომი ბალახები სულ გაჰქეცა, ქვეები ტალახითა და სისხლით მოსვარა.

ამ დროს მშვიერა სეაეიც გამოჩნდა. ასლი საიმისო იყო! კარგა ხანს დაჰურამურამებდა თავის მსხვერპლსა, ხან სულ ზედ გაეხახუნებოდა, ხან ვითომ იქვე დააპირებდა დაჯდომას, მაგრამ არა ჯდებოდა კი; ამ დრო ის გარემოსა ჰხვერავდა და ათვლიერებდა: ან ჩასაფრებული არაეინ იყოს, ან ბადე არ იყოს დაგებულიო. რაკი საშიში არა ჩანდა-რა, მიჰბედა და პირდაპირ ცხერის თვალეზწინ დაჯდა, დაზეერა, ადვილათ დაიმორჩილებდა თუ ბრძოლა მოუნდებოდა, მაგრამ რა წინააღმდეგობას გაუწევედა სულთ-მობრძაეი ცხვარი.

საცოდაეი სეაეის კლანჭებში მარტო ბორგავდა, აქეთ-იქით ეხეტქებოდა და აწყევტდა თავს.

სეაეიც ჯერ თვალეზს ეტანებოდა, პირეელათ, იმათი ამოჩიჩქნა უნდოდა. საზარელი იყო იმათი ბრძოლა, — დამარცხებული, სულთ-მობრძაეი სეაეის კლანჭებში ჰლეედა უკანასკნელ სიცოცხლის წუთსა, გამარჯეებული სისხლის მსმელი ზედ იყო გადალაჯული, ჰგლეჯდა და თან ფრთებ-ბოლოს აბერტყეებდა ზედ. გაბოტიტნებული სეაეი ჰგლეჯდა და ჰბლლეძდა, ძეალს, ტყაეს, ხორცს ერთნაირათ ჰყლაპავდა. ნახევარი კიდეც ჰქონდა გამოხრული, რომ ცხვარმა მაშინ-ლა დალია სული. გაძლა სეაეი, გაილექა თბილი სისხლით, აფრინდა იქიდან და იქვე შორი-ახლო, ძირს გადაკიდებულ ერთ კლდეზე დაჯდა და დაიწყო ქექა. იქექებოდა, თან ნისკარტს იწუმენდა და ფრთა-ბუმბულს ისწორებდა.

დასენეებულმა მძიმე-მძიმეთ, ყეინტ-ყეინტით გასწია სასეაოსკენ. რა შურით შეცქეროდენ სხვა სეაეები ამ სისხლით მთერალ.

სა, ზოგს გულიც ეღრინებოდა, მაგრამ ვინ რას გაუბედავდა, ზოგი შიშით, ზოგი იმ იმედით იქნება დანარჩენიდან მეც მარგუენოს რამეო.

მეორე დღეს პატრონმა მატყლის ნაფლეთები და წელების ნაგლეჯები-ლა იპოვნა თავის ცხერისა.

* * *

ვინ იცის რამდენმა ხანმა გაიარა ამას შემდეგ. გაონაერებულმა სევამა მრავალი ცხვარი და ბატკანი გაგლიჯა, ბევრი ბედაური ცხენის გალა გამოხრა. სუყველაფერს ინელებდა იმისი კუჭი. ძალიან გადიდგულდა, ასე ფიქრობდა: მთასა ვარ, ფეხი ბარს მიდგა, ჩემია მთელი ქვეყანაო. არავისთვის იყო იმისი გამოჩენა სასიამოვნო, მეცხვარემ იცოდა, რომ თუ ფარას სევამ დასტრიალებდა, უქველათ გაჰგლეჯდა რასმე. არც სხვა სულიერნი ხარობდნენ იმის გამოჩენას, იცოდნენ იმის ამბავი.

სევანისთვის კი სულ ერთი იყო, ვინ რასა ფიქრობდა, ის ყველაფრით კმაყოფილი და გულგრილი იყო. თავის-თავი ყველას ბატონათ მიაჩნდა. ეგონა უიმისოთ ქვეყანაზე არა გარიგდებოდა-რა. უკვირდა: სადაც მე ვარ, იქ სხვა ფრინველ-ნადირნი რითლა საზრდოობენო.

მხოლოდ ერთა დარდი და შიში ჰქონდა შავ სევასა, ის უფრთხობდა ძილსა და მოსვენებას უკარგავდა. რაც უნდა კაი გუნებაზე ყოფილიყო და კაი საშოვარიც ჰქონოდა, როცა არწივის ყეფა იმის ყურამდე მიახწევდა, მაშინვე მხრები უღუნდებოდა, გული დაუწყებდა კანკალსა და აფორთქლებული გაეშურებოდა სასვარკლდისაკენ. იქ იყო იმისი ბინა. სევანის უძღომ მადას კიდევ არწივის შიში უდებდა საზღვარსა, თორემ მთელ ქვეყანას აიკლებდა. როცა არწივის კივილისაგან დამფრთხალ-დაფორიაქებული სევამ მიახწევდა თავის თოვლიან-ყინულიან კლდემდე და თავს კლდის ყბაში დაიგულეებდა, მაშინ კი გული ეძლეოდა და სიბრაზით ამღვრეული, სისხლიანი თვალებით მუქარას უთელიდა ფრინველთა მეფეს.

— ან მე უნდა ვიყო ამ მთებში ბატონი, ან შენ, არწივო! ორივეს აქ ბინა არა გვაქვს. ბრძოლამ უნდა გადასწყვიტოს, ვის დარჩეს ბატონობა, ან ვინ უნდა გაერთხოს დედამიწაზეო. მართლაც და ამ ორ ქვეყნის მჭამელ ბუმბერაზების ბრძოლა სანახავი იქნებოდა, ვინც კი მოესწრებოდა. მაგრამ ერთ-ერთი ამ ბუმბერაზთაგანი ისტორიამ და დროთა-ბრუნვის საიდუმლომ მოსპო უომრათ და სისხლის დაუღვრელათ, თუმცა ერთ-ერთის სისხლი კი დაიქცა.

* *

საზარელი წელიწადი იყო ხალხისათვის. შეშინებული ბარი მთისკენ გარბოდა და ზარდაცემულნი მთის მცხოვრებნი კიდევ ცაში თუ ავბლოტებოდნენ, თორემ სხვა საშველი აღარ იყო. ჭირი იყო მთასა და ბარს მოდებული და საქონელს მუსრს ავლებდა.

აღარავენ იყო მშველელი. შვილის დარი ხარები უპატრონოთ იხოცებოდნენ სადაც მოჰხვდებოდათ: ბინები, ბაკები, გზები, ხევები სულ სავსე იყო საქონლის ლეშით. გაზიდვასა და გადაგორებას ძლივს-ლა ასწრებდნენ. ისევ ისე გაუტყავებელს ჰყრიდნენ ხევებში. ბევრი ხელაღებით თავს ანებებდა საქონლით სავსე ბაკებს და ისე ღვთის ანაბარას უშვებდა. რაც იხოცებოდა, ხო იხოცებოდა, რაც ცოცხალი გადარჩენილიყო — ისინიც უპატრონოთ ნაბინავრებში და ბაკებში დალასლასებდნენ შიმშილით მიხრწნეულები, თავს-დაჰბრუნავდნენ დახოცილ ამხანაგებს, ბუბუნებდნენ და ღრიალებდნენ ნასისხლარებზე. არ იყო მთა, არ იყო ხევი და ღელე, რომ საქონლის ლეშით არა ყოფილიყო სავსე. ტყე და მინდორი ნადირითა და ფრინველით აივსო. ნამდვილი ყურთა გლეჯა იყო, ოხერ უპატრონო ლეშზე და საქონელზე ნადირთა და ფრინველთ ჰქონდათ გაზიდულობა და ღბინ-ქორწილი.

სად იყო სვაფი? რას აკეთებდა? არა ძლებოდა ლეშითა?

— იქ იყო ისიცა და მრავალ-უთვალაენი სხვანიც, იმის მოდგმისანი.

უპატრონო ლეშით ძღებოდა და ილექებოდა სევთა გუნდი და ყორნების შავი ლაშქარი.

ოჰ, რა საზარელი იყო, როცა ახლათ მოჯარებული სეაეები, ორბები, ყაჯირები, ყორნები, ყველიერები და ყვავ-კაჭკაჭები ლეშის ახლო ხეებზე ჩარიგდებოდნენ და ელოდნენ, რომ როცა ლეში, მოცილიდა იმათთვის, დასცემოდნენ და ეთქელიათ.

დაევშებული, წელამდე სისხლით მოსვრილი ძაღლები შიგაძვრებოდნენ გამაფაშვულ საქონლის ღრუფში და ზედ დამსხდარ სეაეებსა და ყორნებს უღრენდნენ და ერეკებოდნენ, სანამ თავის მუცლეს არ გააძღობდნენ, მერე კი დამაძღრები ამოდოდნენ ხევიდან და მწვანე მინდორზე გორავდნენ სისხლით გალექებულები.

— სად იყო შავი სეაეი? ხომ არა ჰშიოდა?

— განა დაუშლიდა ვინმე იმას ლეშზე მისელასა?! რა ენაღვლებოდა იმას ძაღლების ღრენა და ყაჯირების ქშენა. იჯდა ერთ მთასავეთ ხარზე და თავის რკინის ნისკარტით ჰკლევდა და ჰყლაპავდა ლეშსა.

გაუმადლარი ყლაპავს ვერც კი ასწრებდა, ისე ხარბათ ჰთქვლევდა. ლუკმა ლუკმას ეწეოდა, ეტენებოდა ყრანჭა და მერე იგრძელებდა სეაეიც კისერს, რომ ლუკმას ხალვათად ჩაეელო ყელში და ახლა სხვისთვის დაეთმო ადგილი. ასე ჰყლაპავდა მთელი დღე და საკვირველი ის იყო, სად მიდიოდა იმოდენა ნაჭამი, რა მუცელი იტევდა?!

მზეც გაღიწვერა, დაძღნენ სეაეები და გაფრინდნენ, ყორნებიც, ყაჯირიც, ყველიერებიც, ყველა გალექებულ-გამაძლარი თავის ბინისაკენ მიეშურებოდა.

სცადა შავმა სეაემაც გაფრენა. რაკი ბინდი ახლოვდებოდა და ახლა მგლებისთვის უნდა დაეთმოთ სუფრა, ეცადა აფრენას, დაიკაკვა მუხლებში, მხრები ღონიერათ დაიქნია ჰაერში, მაგრამ მუცელი აღარ აჰყვა, ჰაერმა ველარ ასწია, ძალიან დამძიმებულიყო. იმოდენა ნაჭამი იმის მხრებმა ველარ დასძრა. გაღმოვიდა სეაე ლეშიდან;

ახლა გაქცევითა სცადა გაფრენა, გაიქცა, გაიქცა და მერე ჰაერში შეხტა, მაგრამ მხრებმა ვერ დაიმაგრეს და ძირს გაიშლართა.

მერე მალლა ბექობის თავზე აფოფხდა, იფიქრა: რაკი მალლიდან გადმოვეშვები და ჰაერში მოვექცევი, მერე გავიმართებო. მართლა გადმოხტა, მაგრამ ვერც აქ დაიმაგრეს მხრებმა, ძირს ტყავა მოსძვრა და კუნძივით გაგორდა, კინალამ დაიმსხვრა და დაიღწა.

რალა ექნა, მეტათ აეგუნებაზე დადგა და დაუწყო თავის მუცელს ლანძღვა და გინება, ამ დროს დაბინდდა კიდევ. სვაფი აპირებდა სადმე შეძრომას და თავის მოფარებას, რომ ამ დროს ორი მარჯვე ბიჭი კომბლებით და თოფებით გავმართენ ხევისაკენ, სადაც სვაფი იყო, მგლებს ჩასასაფრებლათ. საჩქაროთ ჩამოიზბინეს ხევში და ჰირქარისკენ აპირებდენ ჩასაფრებას, რომ შავათ რალაც გამოჩნდა ლეშზე.

— ბიჭო, ფრთხილათ იყავ, მგონი მგელი მოსულა ლეშზე. ვერ უყურებ მაგათ გათამამებას, ჯერ არც კი დალაშებულა და ესენი ახლავე მოსულან, ლამის ქონებშიაც შემოგვიცვივდენ.

— დაიცა, პაპუავ, მარჯვეთ მივიდეთ, ველარსად წაგვივა, ერთი უტყუპოთ ორთაფ ერთათა!

პაპუა და სოსია მუხლის კვერებით მიფოფხდენ ლეშის ახლო ისე, რომ გაარჩედა კაცი, რაც იყო, ნადირი იყო თუ ფრინველი.

— დაიცა, სოსიაფ, ეგ ვერანა მგელი არა ჩანს, მგონი სხვა რალაც არის.

— რალა სხვა, სვაფია კაცო, გამაძლარა და ველარ გაფრენილა, თორემ ამ დრომდე მაგას აქ რალა დააყენებდა.

— თოფის სროლა არ იქნება, ხმაზე ნადირი დაფთხება, მგლები აღარ მოვლენ ამაღამ. მოდი და კომბლებით გადუფტეთ, ვიცი ველარსად წაგვივა, ჩენი წერაა, ერთი ამოვაშხამოთ ჩენი საქონლის ლეში!

სოსიამ და პაპუამ მიჰყარეს იქვე თოფები და კომბლებით ჩაეტივენ სვას.

ცოტა ხანს შემდეგ ხევ-ხევ ქვების რახა-რუხი, ქვიშის ჩხრიალი და კომბლების ტყაბა-ტყუპა ისმოდა.

შიშით გულ-გახეთქილი სვავი ბარემ ისარივით მიჰქროლავდა თავდაღმართზე, მაგრამ კომბლიან ბიჭებს ველარსად წაუვიდა!

წელმოწყვეტილი და მხრებ დამტვრეული თავის მკვლელებს მართლა უქშენდა, მაგრამ იმითი იმათ რას შეაშინებდა.

შავი სვავის ფრთებისა ქალებმა სანემსეები დააკეთეს, ბიჭებმა ისრები და მესტირემ ლერწმები აჰყარა თავის სტირისათვის.

თ. ჭაჭავაძე.

განცვიფრება.

აფხულის დღეა. სიცხის ლული ტრია-
ლებს. წენარი ნიაფი საამოთ მოსინი-
ნებს და ეთამაშება, ეაღერსება მხის
სსივებს, ხის ფოთლებს, ბალახებს და
მხისაგან დამწვარ, განუხულ ჰაწაწა, სამი წლის ელისოს
ჰირი სახეს... სასიკვდილე, მთელი დღეობით ვენახებში
და ბაღებში გდია, სიცხისაგან დაბრაწვია ლოყები და
ფუნთუშა ტანი.

— დედი... დედილო!.. შენ გენაცვალე, წებლში ვიბა-
ნავე...ე...ბ!— ეტიტინება ელისო თავის დედას და სიუვა-
რულით ეტოტინება ძუძუებისაკენ... ჰაწაწა „ფეფები“ ჯერ
არ გამაგრებია, ძლივს დაბაჯბაჯებს დედამიწაზე, მაგრამ
ეს იმას სრულიათაც არ უძლის ცეკურობას: კუსაებ მარ-
ჯვეთ დაფოფხავს და თოხარკით შემოურბენს მთელ
ეზოს, კარ-მიდამოს, ბაღებს...

— არ მოგასვენოს ღმერთმა, შვილო! როგორ დადექი
დედის მუცელში, შე არნაუტო, შენა! ე მანდ სადმე ჩაიხრ-
ჩობი წებლში და დაგიდგება ოკიიი!..

— არა, დედიკო, ნუ გეძინიან... ცხელა. რა არის,
შენ გენაცვალე... „ჭუჭა-ჭუჭა“ მინდა... ტიტინებს ბაღლი,

ბრიალა თვალები მიუხერია დედისკენ და უბრწვინავენ სინარულით. ატეობს დედას სახესე, ღიმილზე, სიტყვის კილოზე, რომ უარს არ ეტყვის, თხოვნას აუსრულებს...

აგერ ელისო თავის უფროს დასთან არის წელის ჰირას და გადასცქერია შვენიერ ანკარა მდინარეს... რა საუცხოვო ადგილია!.. რამდენი სხვა-და-სხვა ზისილ-ჰიზილებია გარშემო, წელის ნაპირზე!.. ეშმაკური ღიმილი უთამაშებს ელისოს ტუჩებზე. ის ხტის, სინარულით ფეხზე აღარა დგას.

აი გახდა ტანისამოსი ელისოს უფროსმა დამ, დააწყო იქვე ბალახებზე და დაარია: წენარათ იჯექი, ფეხი არ მოიცვალო, სწამ ბახაობა არ გავათავო. ელისოსაც ეს უნდოდა... ის სინარბით იცქირება აქეთ იქით, ეძებს გასართობ საგანს. ეველგან მეუღროება და სიჩუმეა, მხოლოდ ელისოს დის ჭეუძხალაობას წმინდა წვალში, თავის ტოლ მეზობლის გოგოსთან და იმათ წივილ კივილს გარემო ბანს აძლევს. ელისო დაცოცავს ბალახებში, ჰკლევს ევაფილებს, შეხარის ბუნებას.

აი ის მიცოცდა წელის ნაპირას, ჩამოჯდა ხავერდით რბილ ბალახზე და ჩაჭყო ფეხები ცივ წვალში. რა კარგია აქ ეოფნა! ანკარა წელის ნაკადული სიცვლქით გადასრიალებს მის ფეხებზე და უგრილებს განურებულ სხეულს. მოკაშკაშებულ ციდან მზე აღერსიანათ ათბობს და ოქროს სხივს აფრქვევს ელისოს თმაზე... ელისო ზის

და ზაწკია თათებით წიწკნის ბალახებს, ფოთლებს, ევა-
ვილებს, ისვრის წუბლში და თვალს ადევნებს იმათ ცუ-
რზობას...

აი იმან თვალი მოჰკერა ლამაზ ჭრელ ზეპელას, რო-
მელიც მას თავს ევლებოდა. აი კიდევ მეორე. . ელისო
წაეტანა დასაჭერათ ერთ ზეპელას, მაგრამ სად იმისი სი-
მარდე და სად ახალ ფეს ადგმული კოკონაჲსი... — ახ,
ნეტავი დამაჭერინა ეს ზეპელაი და! — ნატრობს ბაღლი.

ელისო თავისი სიმაზრდით ისევ დახტის, დაცოცავს
ბალახებზე და ცდილობს არ გაუშვას ზეპელა, მაგრამ
ერიჭა!.. საიდან სად! რას გახდება!.. ევლება ზეპელა კო-
კონაჲს თავს, მიუახლოვდება, გაშორდება, ატეუებს, აწვა-
ლებს, მეორე უცბათ მალლა მალლა მიდის და ელისო ხე-
ლებ გაშლილი, ჰირ დაღებული რჩება. უეცრათ ელისო
განცვიფრებული შეჩერდა, რაღამაც მიიპერო მისი ეურად-
დება და ცნობის მოუვარება. ის დაკვირვებით დააცქერ-
და თავის ტანისამოსს... აქ მან თვალი მოჰკერა მოულო-
დნელ სტუმარს, რაღაც საშინელ მხეცს, რომელიც დასკუ-
ზებულა იმის ტანისამოსზე.

— უიძე, დედაჲ, რამოდენა თვალებს აბრიალებს! ერა
რჯული ტატეები აქვს! — ელისო თვალებათ გადაიქცა და
შემკრთალი, გაკვირვებული შესცქერია სასწარელ მხეცს...
ის ვერ მიმსვდარა, რა გზით დაჭაბტრონებია ეს რაღაც

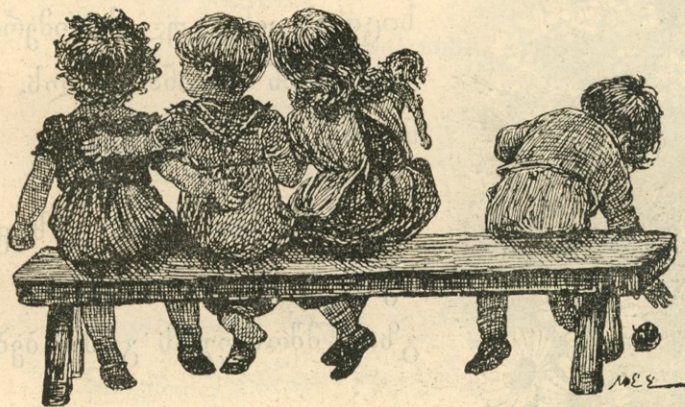
მხეცია, ამის ტანისამოს! მხეციც სულ განაბული დგას და შეუპოვრათ თვალს-თვალში უურის ზატარა კაცუნის; აბა, რომელი რომელს შეაშინებსო!..

მხე იხევე ალერსიანათ ათობს ბაღანას... ღამაში მორთული ჰეპელებიც, თითქო დასცინიან და მასხარათ

იგდებენო, ისევ თავს ევლებიან ბაღანას... ბაყაყმა ერთი
ორი ისკუპა და ელისოს ხელზე დააჯდა... — ვაიმე, დედა!
ბუამ შემჭამა, ბუამაო, — ერთი შეჭევირა ელისომ და ეი-
რამაღა გადაკოტრიალდა წყალში.

ბედათ, გოგოებს ბანაობა გაეთავებინათ და ნაპირისკენ
მოდიოდნენ, თორემ ჩვენი ელისო კარგათ კი იბანავებდა.

თეოფ. კანდელაკი.

გუოჯლის ნანა.

ნანინა, იავნანინა,
 ნანინა ბატონთ კრებულსა,
 თეთრათ და ძიძიბ-ძიძიბათ
 სასეზე ჩამწკრივებულსა.

ნანინა, ვარდონანინა
 სიცოცხლეს, გულის ღმერთასა,
 სიცხისგან მიბინარებულს,
 ნანინა დედის ერთასა.

ასლავ მოვუხმობ გასაფხულს,
 ბუნების ძალთა ძალებსა,
 გსათ მშობლურს გრძნობებს და-
 ვუფენ
 და ფიანდასათ თვალებსა.

მოდით, მოქუჩდით, მოკროვდით,
 ტურფა ვარდნო და იანო,
 ფრთებ დაწინწკლულო ჰეჰელავ,
 მერცხალო შორის გსიანო!

ნიაჲო ლადის მთებისსჲ
 წუაროჲ ბროლ წინწკლებიანო,
 ბუღბულო, ღამის მგოსანო,
 აღარც შენ დაიგვიანო!

ჩემი ზატარა უვაჲილი
 ბატონებით მეაჲს აჲათა
 და უველას ერთად გსმობილობო
 თავისთან სანახაჲათა.

უვაჲილნო, ჰირმშო, მუძუთა
 დამიტკბეთ სურნელებითა,
 ჰეჲელაჲ, გაუნიაჲე
 შენის ჰაწია ფრთებითა!

წუაროჲ, ესსურე მკურნალათ,
 ბუღბულო, მოჲჲე კაკანსა,
 ნიაჲო, წუნარათ მოჲბერე
 ბატონებთან აკვანსა!

მერცხალო, ენა ხმა ტკბილო,
 შენ კიდევ გაეხმიანე,
 უთხარ, სად იჲაჲ აქამდის,
 ან რისთვის დაიგვიანე!

ჩამოსჭიკჭიკე სამშობლოს
 ნახვა რომ კენატრებოდა,
 მაგრამ წინ ზამთრის სიცივე
 და სუსნი კეღობებოდა!

უძღერე, როგორც ნანინა
 რაც კია საგალობელი,
 აგრემც თავს შემოკეკლება
 მისი დედა და მშობელი!

მ. მღვიმელი.

პატარა ლორდის თავ-გადასასვლი.

მ დღეს ხევიშამს და პატარა ლორდს ხან-გრძლივი საუბარი ჰქონდათ; მოუხრავი ხშირათ ილიმებოდა ხოლმე ამ საუბრის დროს. ის დიდ სავარძელში იჯდა ერთი მხრით, მეორე მხრით—ცედრიკიც ამცხსანავე სავარძელში გადაწოლილიყო და ორივე ერთმანეთს აკვირდებოდნენ. თმა ხუჭუჭა თავი ბავშვს უკან გადაეწია, ფეხები გადაეჯვარადებინა, ხელები ჯიბეებში ჩაეწყო, სწორეთ ისე, როგორც მისტერ გობსმა იცოდა. ის ყურადღებით უყურებდა ხევიშამს, ეს კი სულ ფიქრობდა, რითი დაეწყო საუბარიო. ისევე ცედრიკმა გამოიყენა ამ მდგომარეობიდან.

— იციო! — თქვა მან. — მე სულაც არ მესმის რას ნიშნავს სიტყვა „გრაფი“.

— ნუ თუ? — გაიკვირვა ხევიშამმა.

— მართლა; და, რადგანაც გრაფი უნდა გავხდე, მე მგონია, საჭიროა ვიცოდე, რა არის გრაფობა.

— რასაკვირველია.

— მაშ არ შეიძლება თქვენ ამიხსნათ? ვინ ნიშნავს გრაფებს?

— ხელმწიფე ან მისი ცოლი. — უპასუხა ხევიშამმა. — გრაფობას ადამიანი რამე გმირობისათვის, დამსახურებისათვის მიიღებს ხოლმე.

— ჰო! — გაიგო ცედრიკმა. — როგორც ჩვენში — პრეზიდენტობას!

— მართლა? — ჰკითხა მოუხრავმა. — ვანა პრეზიდენტს რამე დამსახურებისათვის ირჩევენ?

— როგორ არა! — სწრაფათ უპასუხა ცედრიკმა. — როცა კაცი ძალიან კეთილია და ძალიან ნასწაველი, მას პრეზიდენტათ ირჩევენ. ძალიან კარგათ დღესასწაულობენ ხოლმე. მე ხშარათ ვნატრობდი პრეზიდენტობას, მაგრამ გრაფობაზე კი არაოდეს არ მიფიქრია. მე არც ვიცოდი, თუ არა, შეიძლება, ისიც მაშენდომებინა. დაუმატა ბავშვმა, რომ რითიმე ესიაშოვნებინა ხევიშამისთვის.

— გრაფი სულ სხვა არის, პრეზიდენტს არა ჰგავს.

— რა განსხვავებაა? მის ამორჩევას არ დღესასწაულობენ ხოლმე ხევიშამმა ხელები გულზე დაიკრიფა და იფიქრა, დროა აფუხსნა ბავშვს მისი ნამდვილი მდგომარეობაო.

— გრაფი — ძალიან დიდი პირია! — დაიწყო მან.

— პრეზიდენტოც! — დაატანა ცედრიკმა. — როცა იმას ირჩევენ, მუზიკასაც უკრავენ და შუშხუნებსაც უშვებენ ხოლმე. მისტერ გობსმა წამიყვანა ერთხელ საყურებლათ.

— გრაფი, — ისევ დაიწყო ხევიშამმა, — ძველებური შთამომავლობის უნდა იყოს.

— ეგ რაღას ნიშნავს?

— იმას, რომ მისი გვარი დიდი ხნის უნდა იყოს.

— ჰოო! — უთუოთ როგორც ის ვაჭარი ქალი, რომელიც ბაღში ვაშლებს ჰყიდის. მე მგონია, მისი გვარი ძალიან ძველებური უნდა იყოს; ისეთი დიდი ხნის არის, რომ მიკვირს, ფეხზე როგორღა დგას. ასი წლის იქნება, მაგრამ ყოველთვის ბაღშია, როცა წვიმს, მაშინაც. ძალიან მეცოდება. ჩემ ამხანაგებსაც ეცოდებათ. ბილი ვილიამს ვილაცამ ფული აჩუქა და მე შევებეწეწე, ყოველ დღე ვაშლი ეყიდა იმ ქალთან, მაგრამ მას მალე მოწყინდა. მაგიერათ როცა მე მაქვს ფული, სულ მასთან ეყიდულობ ხოლმე. ისეთი მეცოდება! ისეთი ღარიბია და ისეთი ძველებური შთამომავლობის!

ხევიშამი სულ დაიბნა, ბავშვის უმანკო სახეს რომ ხედავდა.

— თქვენ ვერ გაიგეთ! — თქვა მან. — ძველებური შთამომავლობა სიბერეს კი არ ნიშნავს. ძველებური შთამომავლობა ნიშნავს ოჯახს, რომელიც რამოდენიმე ასი წლის წინეთ იყო კიდევაც ცნობილი.

— როგორც ჯორჯ ვაშინგტონი. — შენიშნა ცედრიკმა. — რაც დაეიბადე, მას აქეთ გამოგონია მასზე, მაგრამ მანამდისაც იყო ცნობილი. მისტერ გობსი ამბობს, მას არაოდეს არ დაიფიწყებენო, იმიტომ რომ ამერიკა გაანთავისუფლა, ხომ რცით? რა გულადი კაცი იყო!

— პირველმა დორინკორტმა გრაფობა მიიღო ოთხასი წლის წინათ! — გარკვევით წარმოთქვა ხევიშამმა.

— უჰ! რა დიდი ხანი გასულა მას აქეთ! იცის თუ არა ეგ „ძვირფასმა?“ თუ არ იცის, ძალიან ესიამოვნება მაგის გაგება, ძველებურ საგნებზე ლაპარაკი ძალიან უყვარს. რას მეტყვეთ კიდევ აფებზე?

— ბევრი მათგანი ხელმწიფეებს ეხმარებოდნენ მართვამი. ზოგი გულადი მეომრები იყვნენ.

— მეც მინდა, მეომარი გაეხდე. მამაჩემი მეომარი იყო და ძალიან გულადიც, როგორც ჯორჯ ვაშინგტონი. იმიტომ ხომ არ უნდოდათ, რომ გრაფობა მიეცათ? რა მიხარია, გრაფები რომ გულადები არიან. მე უწინ ბნელი ოთახის მეშინოდა, მაგრამ როცა წაეკითხე, რა გულადათ იბრძოდნენ ჯარის კაცები ამერიკის გასანთავისუფლებლათ—მშიშრობას თავი დაეღწიე.

— გრაფებს სხვა სიკეთეცა აქვთ;—წყნარათ თქვა ხევიშამმა და ჩააკვირდა ბავშვის სახეს.—ზოგი მათგანი ძალიან მდიდარია.

მოუტრავს უნდოდა დარწმუნებულიყო, ესმის თუ არა ცედრიკს, რა არის სიმდიდრე.

— კარგია, როცა ბევრი ფული გაქვს.—გულუბრყვილათ თქვა ცედრიკმა.—ნეტავი მდიდარი ვიყო!

— მართლა? რათ გინდათ მერე ფულები?

— იმიტომ რომ ბევრი რამეს გაკეთება შეუძლია ადამიანს, როცა ფულები აქვს. აი, ავიღოთ თუ გინდ ის ბებერი ვაჭარი ქალი. მდიდარი რომ ვიყო, ვუყიდიდი მას პატარა კარავს, საცა ის თავის ვაშლების გობა დადგამდა ხოლმე, ვუყიდიდი აკრეთვე მკალს და ყოველ დღეა თითო დოლლარს*) ვაჩუქებდი. დიდ, თბილ მოსახურავსაც ვაჩუქებდი მისი ბებერი ძელების გასათბობათ. ჩვენისთანა ძელები კი არა აქ იმას, როგორც გაინძრევა, მაშინვე ეტკინება ხოლმე. მე მგონია, ყველა ეს რომ ვუყიდო, ძელები მოუტრება!

ჰმ!—ჩაახველა ხევიშამმა.—კიდევ რა იზამდით, ფული რომ გქონდესთ?

— უჰ! კიდევ ბევრ რამეს! ჩემ „ძვირფასს“ რასაკვირველია სხვადასხვა რამეებს ვუყიდიდი, ხელ-საქმის ყუთს, მარაოს, ოქროს სათითეს, ბეჭდებს, წიგნებს და ეტლს. ვარდის ფერი რომ უყვარდეს ვარდის ფერ აბრეშუმის კაბას ვუყიდიდი, მაგრამ იმას მარტო შეეყვარს. შევიყვანდი დიდ მალაზებში და რასაც ამოირჩევდა, ყველაფერს ვუყიდიდი... მერე დიკი...

*) დოლლარი — 1 მან. 32 კაპ.

— დიკი ვინ არის?

— დიკი წაღების მწმენდელია. ქუჩაში დგას, იქით, ქვეითკენ და ყველაზე უკეთ უწმენდს გამვლელ-გამომვლელებს ფეხსაცმლებს. დიდი ხანია, რაც ვიცნობ. ერთხელ „ძვირფასმა“ უშველგებელი ბურთი მიყიდა, ავადღე ზევით და ის შუა ქუჩაზე დავარდა, ცხენებსა და ეტლებს შორის; მე ტირილი დავიწყე, — მაშინ სულ პატარა ვიყავი, — დიკი ვილასაც წაღებს უწმენდდა. დაიძახა უცებ: „ხო, ხო!“ შეუვარდა ცხენებს ფეხ-ქვეშ, აიღო ბურთი, გაწმინდა და მომიტანა. „ძვირფასს“ ძალიან იამა და მეც განარებული ვიყავი. მას აქეთ, როცა იქითკენ დავსერიწობთ, ყოველთვის ველაპარაკებით ხოლმე დიკს, ის გვიამბობს თავის მდგომარეობაზე... ვერ არის კმაყოფილი.

— მერე რას იზამდით მის გასაბედნიერებლათ? — ღიმილით შეეკითხა მოურავი.

— რას? — დაფიქრებით გაიმეორა ლორდ ფაუნტელროიმ და სახე მოეღუშა. — ჯეკისაგან გამოვიყიდდი.

— ჯეკი ვინ-ღა არის?

— მისი მოზიარე, ძალიან ავი კაცია. ის ცრუა და ამითი დიკი ძალიან შეწუხებულია. თქვენც შეწუხდებოდით, თქვენ რომ პატიოსნათ წმენდდეთ წაღებს, თქვენი მოზიარე კი ყველას ატყუილებდეს. ყველას უყვარს დიკი და ყველას ძულს ჯეკი. ფული რომ მქონდეს, გამოვიყიდდი დიკს, ვუშოვნიდი მოწმობას, — ის ამბობს, მოწმობა ძალიან კარგი არისო, — ეუყიდდი ახალ ტანისამოსს და ყველაფრით კარგათ მოვაწყობდი.

მომხიბლავი გულუბრყვილობით უამბობდა ყველა ამას პატარა ლორდი მოურავს და დარწმუნებული იყო, რომ ის გატაცებულია მისი ამბებით. და მართლაც, მისტერ ხევიშამი თან-და-თან უფრო იაყირვებული და გატაცებული იყო, მაგრამ ვაჟარი ქალი და დიკით კი არა, ის გატაცებული იყო ამ პატარა, თმა ხუჭუჭა ვაჟით, რომელსაც თავის თავი ავიწყდებოდა და მართლ თავის მეგობრები ახსოვდა.

— კიდევ რას მოინდომებდით? — ჰკითხა მოუტრავმა. — რას მოინდომებდით თქვენთვის?

— ძალიან ბევრ რამეს! — ცქვიტათ უპასუხა ცედრიკმა. — ერთი რომ მიეცემდი ფულს მერის დას, ბრიჯეტს, რომელსაც თორმეტი შვილი და ავადმყოფი ქმარი ჰყავს. ის ხშირათ მოდის ხოლმე ჩვენთან და ტირის. „ძვირფასი“ ყოველთვის აძლევს საჭმლით საესე კალათს, ის კიდევ ატირდება ხოლმე და ეუბნება: — ღმერთმა დაგლოცოს, შევნიერო ქალბატონო! — ამას გარდა მისტერ გობსსაც ძალიან იამება, ჩემ სახსოვრათ ოქროს საათი და ჩიბუხი რომ ვაჩუქო და მერე... მერე მე მოვიინდომებდი კრების გამართვას.

— რა კრებისას?

— ისე, როგორც დიდები მართავენ ხოლმე. — აღელვებით აუხსნა ცედრიკმა — ყველა ვაჟები და მე სამხედრო ტამისამოსს ჩაიცვამდით, ხელში ლიფლიფებს დავიკავებდით, მწყობრათ ვივლიდით და ვიყვირებდით!.. აი, რას ვიზამდი ჩემთვის!

ამ დროს კარი გაიღო და ქალბატონი ეროლი შემოვიდა.

— უკაცრავათ, თავი რომ დაჟანებთ! მიუბრუნდა ის მოუტრავს. — ჩემთან ერთი ღარიბი, ძალიან უბედური ქალი მოვიდა...

— მე ამ ახალგაზდა ვაჟბატონმა ძალიან შემიქცია უთქვენოთ. ამან გამაცნო თავის მეგობრები და მიყობოდა, რას იზამდა, მდიდარი რომ ყოფილიყო. *ჯჯჯ*

— ბრიჯეტსაც მაგის მეგობარია, — შენიშნა ქალბატონმა ეროლიმა. — იმას ველაპარაკებოდი ახლა სამხარეულოში. ძალიან შეწუხებულა, მისი ქმარი ცხელებით არის ავად.

ცედრიკი საფარძლიდან ჩამოსრიალდა.

— გაეიქცევი და ვკითხავ, უკეთ ხომ არ არის ახლა. ისეთი კარგი კაცია და ისეთი ნიჭი აქვს, ერთხელ ხის ხმალი გამიკეთა!

ცედრიკი გავარდა ოთახიდან, ხევიშამი ადგა; ეტყობოდა, რაღაცას თქმა უნდოდა, მაგრამ ვერ ახერხებდა.

პატარა ლორდი

—დორინკორტიდან წამოსვლის წინათ,—დაიწყო მან ბოლოს, —გრაფი მომელაპარაკა და მიბრძანა, გამომეცნადებია პატარა ლორდისთვის, რომ ის ამიერიდან ძალიან მდიდარია. მე მონდობილი მაქვს, ყოველივე სურვილი აეუსრულო ბავშვს და ვუთხრა, რომ ყველა ეს ბაბუა მისს საჩუქარია. თუ ლორდს ეჩამოეწება, შეუძლია შეეწიოს მაგ ქალს. გრაფს ეწყინება, მისი შვილიშვილის პირველი სურვილი რომ არ აკასრულო.

ეს მეორეთ იყო, რომ ხევიშამა სხვა ნაირათ ხსნიდა გრაფის სიტყვებს. აი, რა უთხრა გრაფმა მას: გააგებინეთ პატარას, რომ რასაც მოინდომებს, ყველაფრის ასრულება შემიძლია. კარგათ აუხსენით, რას ნიშნავს გრაფ დორინკორტის შვილიშვილობა. უყადეთ, რაც მოინდომოს, აუცხეთ ჯიბეები ოქროთი და უთხარით, ეს ბაბუა შენის საჩუქარიათქო.

ქალბატონმა ეროლმა იფიქრა, საცოდავ, მარტო მიტოვებულ მოხუცს უნდა გააბედნიეროს შვილი შვილიცო, ძალიან იამა, რომ ცედრიკს შეეძლო დახმარებადა უბედურ ბრიჯეტს, და, ამ ნაირათ, თავისი ახალი ცხოვრება კეთილი საქმით დაეწყო. სიხარულისაგან ის მთლათ გაწითლდა და აღტაცებით წამოიძახა:

—ოჰ, რა კარგი გულის აოის გრაფ დორინკორტი! რა გაცხარდება ცედრიკს! ისეთი უყვარს ბრიჯეტი და მისი ქმარი, ღირსიც არიან სიყვარულის! საკვირველი პატიოსანი და მშრომელი არიან ორავე. რასაც ახლა მიიღებენ, ტყუილათ არ დახარჯავენ!..

ხევიშამმა ჯიბიდან ფულს დიდი ქისა ამოიღო. მისმა სახემ რალაც სხვანაირი გამომეტყველება მიიღო; ის ფიქრობდა, რას იტყვის ნეტავი ამაყი, უგულო გრაფ დორინკორტი, როცა თავის შვილიშვილის პირველ სურვილს გაიგებსო.

—თქვენ შეიძლება არ იცოთ,—მიუბრუნდა ის ქალბატონ ეროლს,—რამდენათ მდიდარია გრაფ დორინკორტი. ყოველი თავს სურვილის ასრულება შეუძლია და იამება, თუ ლორდსაც ყველაფერი აეუსრულებ. გთხოვთ, დაუძახოთ პატარა ლორდს, ოც და ხუთ დოლლარს მიეცემ ავთმყოფისათვის.

—ნუ თუ ეს შესაძლებელია?—წამოიძახა ახლგაზდა ქალმა — ეს ხომ მთელი სიმდიდრეა მაგათთვის!

—სწორეთ! —უპასუხა ხევიშამმა.—ღიღი ცვლილება მოხდება

თქვენი შეილის მდგომარეობაში, დიდი ძალა ექნება ამიერიდან ხელში!

— აჰ! — მწუხარეთ ამოიხრა ახალგაზდა დედამ. — როგორ უნდა ვასწავლო მაგ ძალის მოხმარება! ჯერ ისეთი პატარა არის ჩემი ცედი, მეშინია!..

ხევიშამმა ჩაახველა. მას გული აუჩუყდა, ქალის ლამაზ, ნაზ და შიშის გამომხატავ თვალებს რომ შეხვდა.

— ჩვენ ლაპარაკიდან დაერწმუნდი, რომ მომავალი გრაფ დორინკორტი არც სხვას დაიფიქვებს და არც გაფუჭდება. ჯერ ბავშვია, მაგრამ ახლავე ეტყობა, რაც იქნება მომავალში.

ქალბატონი ეროლი გავიდა ოთახიდან ცედრიკის მოსაყვანათ. მოუტრავს შორიდანვე მოესმა ბავშვის ხმა, რომელიც დედას ეუბნებოდა:

— ბრიჯეტი ამბობს, ჩემ ქმარს უფულობა აწუხებს და უარკეცებს ავითყოფობასო. უფროს ვაჟს რომ ტანისამოსი ჰქონდეს, დუქანში მიეზარებოდა და მათი საქმე უკეთ წავიდოდა...

ხევიშამმა შენიშნა, რომ ბავში დაღონებული სახით შამოვიდა ოთახში.

„ძვირფასმა“ მითხრა, რომ მიძახოდით, მისტერ ხევიშამ. — მიუბრუნდა ის მოუტრავს.

— გრაფ დორინკორტმა... დაიწყო მცირე ყოყმანის შემდეგ მოუტრავმა, და შეჩერდა; არ იცოდა, როგორ ეთქვა. ახალგაზდა დედამ უცებ დაიჩოქა შეილის გვერდით, ნაზათ მოხვია მას ხელები და უთხრა:

— ცედი! შენი ბაბუა ძალიან, ძალიან კარგი გულის არის. იმას უყვარხარ და უნდა, რომ შენც გიყვარდეს; ყველა შეილები მოუკვდა; ახლა უნდა, რომ შენ ბედნიერი იყო და სხვაც გააბედნიერო; ასე უთხრა მისტერ ხევიშამს და ბევრი ფული მისცა შენთვის. თუ გინდა, შეგიძლია მისცე ბრიჯეტს, გადაუხადო მათ სადგომის ფასი და უყიდო მის ქმარ-შეილს ყველაფერი, რაც ეჭირვე ბათ. რა კარგია! არა, ცედი?

დედა კოცნიდა პატარა ლორდს, ის მთლათ აინთო და ხან მას უყურებდა, ხან ხევიშამს.

— არ შეიძლება, ახლავე მივილო ფული? — იკითხა მან. — ახ-

ლავე მივცემ, თუ არა წაფა... ხევიშამმა ოცდა ხუთი დოლლარი მიაწოდა, ცედი მაშინვე გარეთ გავარდა.

— ბრიჯეტი! ბრიჯეტი!—აღტაცებო შევარდა ის სამხარეულო-ში.— აი ფულები! წაიღეთ! ბაბუამ გამომიგზავნა. ეს თქვენ და თქვენ ქმარს!..

— ოო, მისტერ ცედი!—შეშინებით წამოიძახა ბრიჯეტმა.— ეს ხომ ოცდა ხუთი დოლლარია! სად არის დედა თქვენი?

— მე წაველ, აფუხსნი ყველაფერს!—თქვა ქალბატონმა ეროლმა და გავიდა ოთახიდან.

მისტერ ხევიშამი მიუახლოვდა ფანჯარას და ღრმათ ჩაფიქრდა. მან დაწერილებით იცოდა ყველა ჩვეულება ავი, უკულო გრაფის და ახლა, ფანჯარასთან, აღარებდა მის და მის შვილი-შვილის ცხოვრებას!.. აქ უბრალო, თითქმის ლარიბი სახლი, მაგრამ შეენიერი დედა, ანგელოზი—ბავში, რომელიც სულ თავის მეგობრებზე ჰუიქრობს... იქ კი?.. რა განსხვავებაა!

ცედრიკი და მისი დედა მალე დაბრუნდნენ. ბავში ძალიან განხარებული იყო, ჩაჯდა დედასა და მოუტრავს შუა და აღეღვებით უამბობდა მათ, რა ბედნიერია ახლა ბრიჯეტი.

— ის ძალიან ტიროდა, თქვა, სინარულისაგანო. მე არაოდეს არ მინახავს, რომ ადამიანი სინარულისაგან ტიროდეს. რა კაი გულის არის ბაბუა ჩემი! არც ვიცოდი, თუ გრაფობა ასე კარგი იყო! თითქმის მიხარია, თითქმის ძალიან მიხარია, რომ ერთ დროს მეც გრაფი ვიქნები!

III.

გ ა მ გ ზ ა ვ რ კ ბ ა.

ცედრიკი სულ უფრო და უფრო რწმუნდებოდა, რომ გრაფობა ძალიან კარგი იყო; დიდხანს არ ჯეროდა, რომ შეუძლია ყველა თავისი სურვილი დაიკმაყოფილოს, ძლივს ჩააგონა ხევიშამმა, რამდენ

ნიც გინდა, იმდენი ფული გექნებაო. ინგლისში წასვლის წინეთ მას არც დიკი დაეწყებია და არც „ძველებური შთამომავლობის“ ვაჭარი ქალი; ბავშმა სიხარულით გამოუცხადა ბებერს, კარავი, მაყალი, თბილი მოსახურავი და ფული გექნებაო.

— მე ინგლისში მიედივარ და ლორდი გავხდები. — უთხრა მას ცედრიკმა. — და არ მინდა რომ ძვლები გტკიოდესთ. მე თითონ არაოდეს არ მტკივა, არც ვიცი, რანაირია ძვლების ტკივილი, მაგრამ მეცოდებოთ და მინდა, რომ კარგათ იყვეთ.

სიხარულისაგან და მოულოდნელობისაგან ბებერმა ხმაც ვერ ამოიღო.

— თქვენ ვერც კი წარმოიდგენთ, რა კარგი გულის ქალია; — თქვა ცედრიკმა, როცა ის და ხევიშამი სახლში ბრუნდებოდნენ, — ერთხელ მე დავეცი და ფეხი ვიტყინე, მაგან მაშინ ვაშლი მაჩუქა. ამას არაოდეს არ დაევიწყებ, ან კი შესაძლებელია, კაცმა კეთილი საქმე დაივიწყოს?

დიკისა და ცედრიკის შეხვედრა ძალიან საგრძნობელი იყო; იმ დღეს ჯექს ძალიან ეწყენინებინა დიკისთვის და ეს უკანასკნელი დალონებული, დაღვრემილი იდგა თავის ჩვეულებრივ ალაკას. ძნელი წარმოსადგენია, როგორ განცვიფრდა პატარა — წალების მწკენდელი, როდესაც ცედრიკმა გამოუცხადა, ჯექისაგან უნდა გამოვიყიდო. მის-

პატარა ლორდი

ტერ ხევიშამი ცოტა მოშორებით იდგა და გაკვირვებით ისმენდა, რა დალაგებით უხსნიდა ყველაჯერს თავის მეგობარს პატარა ლორდი. ცედრიკის მომავალმა გრაფობამ ისეთი შთაბეჭდილება მოახდინა დიკზე, რომ მას თავიდან ქუდი გადაუყარდა და თვალებ გამოჰყეტილი, პირ ღია გაუჟვებრათ იდგა.

— არა, მართალს ამბობთ ყველა მაგას? — ჰკითხა მან ბოლოს.

პატარა ლორდს შეტყუება, მაგრამ მალე ღიმილით უპასუხა:

— ჯერ შენსავეთ არაფერს მიჯერებდა, მისტერ გობსს ისიც ეგონა, რომ ჭკუაზე შევიწაღე! მე არ მინდოდა გრაფობა, მაგრამ ახლა ძალიან მიხარია; ბაბუა ჩემმა, გრაფმა, ნება მომცა, ყოველი სურვილი ავისრულო. ის ძალიან კარგი გულის არის და ბევრი ფული გამომიგზავნა მისტერ ხევიშამის ხელით. ახლა იმდენი მოგიტანე, რამდენიც ჯეკიდან თავის გამოსაყიდლათ გჭირდება.

საქმე მითი გათაედა, რომ დიკმა მოზიარესაგან თავი დაიხსნა და საჩუქრათ ახალი ტანსაცმელი და ახალი წალბების საწმენდი მიიღო. ზებერ ვაჭარსავეთ არც იმას ჯეროდა თავის ბედნიერება და ვერც ის იღებდა ხმას. მხოლოდ მაშინ მოვიდა გონზე, როცა ცედრიკმა გამოსათხოვრათ ხელი გაუშვირა.

— შეიძობით! — უთხრა პატარა ლორდმა და ხმა აუკანკალდა, თაფლის ფერ თვალეში ცრემლები მოადგა, — გისურვებ, რომ შენი საქმე კარგათ წავიდეს. მე მწყინს თქვენი დაშორება, შეიძლება დაგზებუნდე აქ, როცა გრაფი გავხდები. მომწერე ხოლმე წერილი, აი, ჩემი ბინადრობა. — და ბავშვმა ქალაღი მიაწოდა. — მე ცედრიკ ეროლი აღარ მქვია, მე ახლა ლორდ ფაუნტელროი ვარ. შეიძობით, დიკ!

დიკმა თვალეში ააპარპალა; უნდოდა ეთქვა რამე, მაგრამ სიტყვაც ვერ მოახერხა, ყელში თითქოს რაღაც გაცხირა.

— ძალიან მწყინს, რომ მიღიხართ! — ამოიღო მან ბოლოს ხმა და ისევ ააპარპალა თვალეში. მერე მიუბრუნდა მოურავს და ქუდი მოუხადა. — მადლობელი ვარ, მისტერ, რომ ნება მიეცით, მე გავე-

ბედნიერებინე. ცედი კარგი ბავშვა, მე ყოველთვის ვამბობდი, რომ ცედი ძალიან კარგი ბავშვა!

დიდხანს უყურებდა დიკი სახლში მიმავალ ხევიშამს და პატარა ლორდს და უნებური ცრემლები უბრწყინავდა თვალებში.

ინგლისში გამგზავრების დრო ახლოვდებოდა. უკანასკნელ დღეებში ცედრიკი ხშირათ დადიოდა ხოლმე გობსთან, რომელიც ძალიან დალონდა, როცა გაიგო, რომ მათი დაშორების დრო მოდიოდა. სახსოვრათ ცედრიკმა თავის მეგობარს დიდი ოქროს საათი აჩუქა. გობსმა თავის უწველებელ მუხლზე დაიდო საათი, ამოიღო ცხვირსახოცი და რამდენჯერმე მოიხოცა ცხვირი.

— გააღეთ საათი! — უთხრა ცედრიკმა, — სახურავზე შიგნიდან ეს სიტყვებია ამოჭრილი: მისტერ გობსს მის ძეგლის ძველ მეგობარ ლორდ ფაუნტელროისაკან. მე თვითონ ამოვაჭრეინე. როცა დახედოთ ხოლმე, ყოველთვის მე გამიხსენეთ. არ მინდა, რომ დამივიწყოთ.

მისტერ გობსმა ისევ მოიხოცა ცხვირი.

— მე არაოდეს არ დამივიწყდებით! — დაბნევით უპასუხა მან. — საქმე იმაშია, თქვენ არ დამივიწყოთ, როცა ინგლისის დიდ კაცებში ჩაერეით.

— სადაც უნდა ვიყო, ყოველთვის მემახსოვრებით! — უპასუხა პატარა ლორდმა. — იმედია, მნახავთ ინგლისში, ბაბუას უთუოთ იამება თქვენი გაცნობა. თითონაც დაგპატიყვებთ, როდესაც ყველაფერს გაიგებს. თქვენ... თქვენ ხომ არ გწყენსთ, ის რომ გრაფია? მე მინდა გკითხოთ, უარს ხომ არ შამოუთელით დაპატიყვებაზე, რადგანაც გრაფია?

— არა, თქვენი გულისთვის მოვალ! — მოლბა მისტერ გობსი, და მეგობრებმა გადწყვიტეს, რომ, როგორც კი მიიღებს გობსი გრაფ დორინკორტისაკან დაპატიყვების ბაჯათს, მაშინვე ჩაალაგებს თავის ბარგს და რამოდენიმე თვით განმგზავრება ინგლისისაკენ.

წასვლის დღეც დადგა. ბარგი გაგზავნილი იყო ხომალდზე,

ეტლი სახლის წინ იდგა... გაუგებარი სეველა მოეკიდა ბავშვის გულს; დედა მისი თავის ოთახში ჩაიკეტა და როცა იქიდან გამოვიდა, თვალები ნამტირალევი ჰქონდა, ვარდის ფერი ტუჩები უთრთოდნ... ცედრიკმა მიიღბინა მასთან და დედა შვილი მხურვალეთ გადაეხეინ ერთმანეთს; ის თითქო მიმხედარიყო, რატომ დალონდნ ორივე და გულმა ატქმეინა ეს სიტყვები:

— ჩვენ გეყვარდა ჩვენი პატარა სახლო, „ძვირფასო“!.. ყოველთვის გვეყვარება, არა?

— კი, კი ჩემო კარგო! — ნელი ხმით უპასუხა ახალგაზდა ქალმა.

როდესაც ეტლში ჩაჯდნ და ნათ—სადგურისაკენ წავიდნ, ის ფანჯარაში გადმოეყუდა და უკანასკნელათ გადააფლო თვალი თავის სადგომს. ცედრიკმა სტაცა მის ხელს ხელი და მაგრათ ჩაიკრა გულში.

იმათ ვერც კი შენიშნეს, როგორ გაჩნდნ ხომალდის ბანზე; იქ ყველა ირეოდა; ყველა ჩქარობდა, ყველა ეშურებოდა... მეზღვევები თოკებს ალაგებდნ, უფროსები ბრძანებას სცემდნ... დიდი და პატარა, მოხუცი და ახალგაზდა, ყველა საიდანღაც ამოდოდა ბანზე, ზოგი იცინოდა, ტიტინებდა, ზოგი კი დალონებული და გაჩუმებული იყო; ორი სამი კიდევ ტიროდა და ცხვირსახოცით იწმენდა თვალებს. ცედრიკს ყველაფერი ეხალისებოდა; ის ყურადღებით ათვალთვლებდა ხომალდს, თოკებს, დაკეცილ აფრებს და ბანზე ამართულ მაღალ სარებს, გაეცნო და დაუმეგობრდა მეზღვევებს და შალე გააბა მათთან საუბარი ზღვის ყაჩაღების შესახებ.

წასელამდის ორი წამი ლა იყო. ცედრიკმა უცებ შენიშნა, რომ ხალხში ვიღაც მისკენ მოეშურება. ეს პატარა წალების—მწმენდელი დიკი იყო, რომელსაც ხელში რალაც წითელი ეჭირა.

— მინდოდა ერთხელ კიდევ გამოგთხოვებოდი... სულ მოვბოდი... მინდოდა, სახსოვრათ ეს ცხვირსახოცი მეჩუქებინა თქვენთვის... იქ, ქვეით არ უნდოდათ ჩემი გამოშვება, მაგრამ მე მაინც ამოვედი...

ის ძლიერს ლაპარაკობდა, დაღალვით სულსაც ველარ ითქვამდა. ამ დროს ზარმა დარეკა. დიკი უცბათ უკან გაიქცა, ისე რომ ცედრიკმა სიტყვის თქმაც ველარ მოასწრო.

— შეიღობით! — შორიდან მოესმა ისევ ცედრიკს დიკის ხმა. — იხმარეთ ხოლმე ეგ ცხვირსახოცი, როცა დიდკაცებს შორის იქნეთ!

და დიკი გაჰქრა. ცედრიკი ხედავდა, რომ მან გადირბინა ხომალდის ფიცარზე სწორეთ იმ დროს, როცა ამ ფიცრის აღებას აპირებდნენ. მერე დიკი ნაპირზე გაჩერდა და ქუდის ქნევა დაიწყო.

ცედრიკმა სწრაფათ გაშალა ცხვირსახოცი. ეს წითელი აბრეშუმი იყო და ზედ ცხენის თავები და ნალები ეხატა.

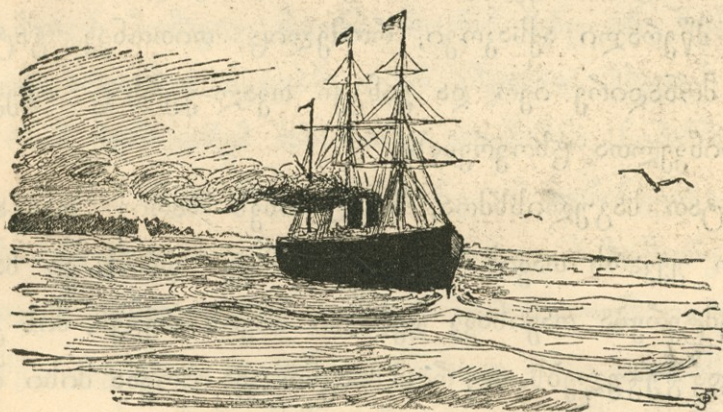
პატარა ლორდი წინ წამოიწია, გააქნია ცხვირსახოცი და ხმა მალლა დაიძახა:

— შეიდობით, დიკ, მადლობელი ვარ, შეიდობით!

ხომალდი დაიძრა. ქალბატონმა ეროლმამ თავის პირბადე ჩამოუშვა. ნაპირზე ხალხი ირეოდა, მაგრამ დიკი ვერაფერს ხედავდა, ვერას ამჩნევდა. ის მხოლოდ შორიდან მიშტერებოდა ბავშვის უმანკო სახეს, მის გაწეწილ ოქროსფერ, მზით გაბრწყინებულ თმას და ესმოდა, როგორი სიყვარულით უძახოდა მას „შეიდობით“-ო ლორდ ფაუნტელროი, პატარა ლორდ ფაუნტელროი, რომელიც ცილდებოდა თავის სამშობლო ქვეყანას და მიდიოდა შორს, შორს, თავის წინაპართ სამშობლოში.

კ—ტო.

(შემდეგი იქნება)

რამდენიმე სურათი

იხვთა ცხოვრებიდან.

ისაც თვალი უდევნებია იხვთა ცხოვრებ-
ბისათვის, ბევრ სანტერესო ამბებს
მოკვითხრობს. ჩვენ ქართველებში კარ-
გი მონადირე შეიძლება ძრეელ ბევრი
იყოს, მაგრამ იმ გვარი კი, რომელიც
ერთსა და იმავე დროს ცხოველთა და ფრინველთა ცხოვ-
რებას თვალ-უურს ადევნებდეს და აკვიწრდეს, სულაც არ
მეკულება, ამიტომ ისევ რუსის მწერალს დაუგდოთ
უური.

აი როგორ აკვიწრს იხვთა ცხოვრებას ცნობილი
რუსის მწერალი აქსაკოვი, რომელიც თითონვე გატაცე-
ბული მონადირე იყო და განკებ თვალ-უურსაც ადევნებ-
და ფრინველთა ცხოვრებას.

მეტათ საგულისხმოა, მამალ იხვს რარიც თავგანწი-
რულათ უეგარს თავის მეუღლე! იმავე დროს კი საშინ-
ლათ ემტერება თავისავე დედალი იხვის ბუდეს, მის კვერ-
ცხებს და ჭუჭულებს. თუ რომ ძიავნო და იზოვნა მისი ბუდე,
წამსვე მიანგრ-მოანგრევს და ბუდეში რასაც იზოვის, კვერ-
ცხები იქნება თუ გამოჩეკილი ჭუჭულები, ეველაფერს ანა-

დგურებს — კვერცხებს სვამს, ამოსრუტავს ხოლმე ან ნის-
 კარტით ჩაამტვრევს და ჰაწაწა ჭუჭულებს კი ეველას
 ახრჩობს. სომ ასე უსამართლოთ, მტრულათ ეპყრობა მა-
 ძალი იხვი თავის ჩამომავლობას, მაგრამ დედალი კი ისე
 გაგიჟებით უეჯარს, რომ მის დღეში არ მოძორდება; ერ-
 თი წამი რა არი, ერთ წამსაც ვერ ძლებს, თუ მეუღლეს
 არ ეკურკურება, თავს არ ევლებს. რაც უნდა გაჭირვება
 შეემთხვეს, ჰირველი არ აფრინდება ადგილიდან, ვიდრე დე-
 დალი არ დაიძვრის. ხშირათ მოხდება, რო დედალი სადმე
 ჰატარა გუბეში ჭეუხალობს, მაძალი იხვი კი განუძორე-
 ბლათ, დარაჯივით ზის იქვე ნაპირას ახ ქვასე ან ჩირკე-
 ხე; ამ დროს მონადირე უახლოვდება მათ თოფის სას-
 როლზე, მაგრამ დედალი ვერ ჰხედავს, ან ვერაფერს ამჩ-
 ნევს, მაძალი კი ტრიალ-ფოტრიალს იწყებს, ევირის, თი-
 თქოს ნიშნულათ ხმას აძლევსო, რადგან ნამდვილათ ჰხე-
 დავს მათკენ მომავალ მტერს, მაგრამ შენც არ მომიკვდე,
 დედალი არაფრათ აგდებს. აკერ ამკარათ ჰხედავს მაძა-
 ლი, რომ მონადირემ მას თოფი დაუმიძნა, ნიშანში ამო-
 იღო, მაგრამ დედალზე ადრე მაინც არ აფრინდება — სიკვ-
 დილს ირჩევს და თავის საუვარელი მეუღლის მოძორებას კი
 არა. აკერ იგრიალა დაუნდობელმა მტრის თოფმა და ერთგუ-
 ლი მეუღლე იქვე გაგორდა. დედალი იხვი თოფის ხმაზე
 წამსვე თავს უძველის ხოლმე და ცალი თვალითაც არ
 დაჰხედავს მის მსხვერპლს, მისთვის მოკლეულ მეუღლეს.

სულ სხვა სურათია, თუ რომ მონადირემ დედალი იხვი მოჰკლა; მაშინ მამალის ცოდვით ქვეყანა იწვის — ჯერ თავს დასტრიალებს მონადირეს, გულსაკლავათ დაჭკივის და მერე რამდენსამე დღეს განუწყვეტლათ დასტირის იმ ადგილს, სადაც საეგარელი მეუღლე მოუკლეს.

* * *

ახლა წარმოიდგინეთ, რამდენი სიფრთხილე და ხერხი ჰქმარებენ დედალ იხვს, რომ თავისთვის ბუდე მოაწეოს და მეუღლის ძალუღათ კვერცხები დასდოს, ჭუჭულები გამოჩეკოს! ჯერ სადმე იმისთანა მიფარებულ ადგილას იმხადებს ბუდეს, საიდანაც გაჭირვების დროს გაქცევა-დამალვა შეეძლოს; ამისთანა სახერხო ადგილათ კი უფრო გუბის ანუ ტბის ნაპირს ირჩევს. აკერ დაუდგა დრო დედალ იხვს კვერცხის დებისა, და ახლა კი სულ იმის ცდამია, რაიმე ეშმაკობით გაეპაროს ხოლმე თავის მეტათ განუმორებელ მეუღლეს. აქვე ტბის ნაპირს დაჯდება და თავს ფრთის ქვეშ ამოიდებს — მითომ მძინავსო. მამალ იხვს მართალი ჰგონია თავის მეუღლის ძილი და თითონ კი ნამდვილ ძილს მიეცემა ხოლმე; ამ დროს დედალი იხვი, ფრთის ქვეშ-ქვეშ მომძინარებული, ცალის თვალთ უცქერის მამალს და, რაკი დარწმუნდება, სძინავსო, წამსვე მიიძალება ჭილ ბალახებში; ათ ან ოც საყენსე მეტს ქურდულათ გამვრებ-გამომვრება ჭილსა და ლერწამებში, მერე, რო უფრო უკეთ არიოს გზა და კვალი,

ცოტათი მადლა ამოფრინდება, ჭაერში რამდენჯერმე ირ-
 კვლივ შემოუვლის და სრულებით სხვა მხრით, ისევ დაე-
 შვება ბალახებში და თავის მზა ბუდისკენ ფარულათ მი-
 ძვრება. კვერცხს დადებს თუ არა, ფრთხილათ წააერის
 ზედ ბალახსა და ბუმბულებს. ახლა ისევ სხვა გზით,
 სრულებით სხვა მხრით ბალახ-ბალახ გაძვრება, ამო-
 ფრინდება, რამდენჯერმე შემოივლის იმ ადგილის ახლოს,
 სადაც მისი ძამალი ზის, დაეშვება ისევ დედამიწაზე და
 სრულებით სხვა მხრიდან მოვევლინება ხოლმე თავის ერთ-
 გულ მეუღლეს. იშვიათია, რომ ძამალი იხვი ამ-
 დენ ხანს გაბმულ ძილში იყოს. ზოგჯერ დედალი მთელ
 საათს იკვიანებს და ამ დროს გამოღვიძებული ძამალი
 იხვი მოუსვენრათ უძახის და დაეძებს თავის განზრულ მე-
 უღლეს, გაფაციცებით ათვალიერებს ეველგან და აჩქარე-
 ბული დაცურაობს, უვლის ტბის ნაპირებს და დაეძებს
 თავის დედალს, მაგრამ არც ისე ძრიელ შორს მიდის,
 იმედს არ ჭკარგავს, ჩქარ-ჩქარა უკანვე იხედება... ხო არ
 მოდის, ხო არ მოცურაობს ჩემი საუვარელი მეუღლეო.

ზოგჯერ დედალ იხვს სხვა ეშმაკობაც სჭირდება. რო-
 ცა დაჭხედავს, რო ძამალს ძილი არ მოსდისო, მივა და
 მივაღერებ, დაუწეებს ნისკარტით ფხანვას ძამლის კი-
 სერს და ზურგს, მოუსილაავს ბუმბულებს და ამასობაში
 მიაძინებს, ზოგჯერ კი ფხიზელ ძამალსაც გაეპარება ხოლ-
 მე. რო დაატეობს, ძამალი ძრიელ მადიანათ მიირთმევს

საუზმეს, ან თუ მამალი სხვა რასმესე გაერთო, დედალი წამსვე გაჭქრება, ბალახებში მიიძალება და გასწევს თავის ბუდისკენ კვერცხის დასადებათ. მაგრამ მამლის ასე მოტყუება უოველთვის, რასაკვირველია, ძნელია. საწუალ დედალს ზოგჯერ ძვირათ დაუჯდება ხოლმე ბუდის და კვერცხების სიუვარული. თუ მამალი შიუსვდა ეშმაკობას, განრისხებული გამოეკიდება დედალს, ჩაჭჭიდებს ნისკარტს კისერში, გამოათრევს ტბასე და აქ იმდენს მიატრეხავს, ვიდრე ჩვენ მივეშველებოდეთ — საწუალ დედალს ნაწიწენი ბუმბულები ჰანტასავით ცვივა ხოლმე.

* * *

ასე თუ ისე, დედალი იხვი მაინც ახერხებს და მამლის ძალუღათ თორმეტამდე კვერცხს დებს. ახლა კი სრულებით დაეძალება მამალს და კვერცხებსე ჯდება კრუსათ. თითქმის მთელი დღე ზის კვერცხებსე და მხოლოთ დღეში ერთხელ გადმოდის ცოტა ხნობით, რომ იქვე ახლო-მანლო ხელათ შეჭამოს, შესვას რამე. მთელი ოთხი კვირა უნდება კვერცხების გამოჩეკას და ამიტომაც, ამ დროს, კრუსი ძრიელ გამხდარია. ბოლოს გამოჩეკებიან იხვის ჭუჭულები, მონაცრო უვითელი ფერისა და ორიოდ კვერცხიც უეჭველათ ლაყე გამოდის, რადგან კრუსი იხვი თანაბრათ ვერ ათბობს ყველა კვერცხებს.

გამოჩეკებიან თუ არა ჭუჭულები, აღარ რჩებიან ბუდეში. რამდენსამე საათს შემდეგ დედას მიჭეხავს და იქვე

ტბის ანუ გუბის ნაპირთან სადმე ჭილიან, ჩაღიან მეუ-
 დრო ადგილებში დაცურაობენ. რა ალაგსაც ჭუჭუ-
 ლებს ცურვა უჭირდებათ, დედა ფრთხილათ, ნახათ ჩა-
 ავლებს ნისკარტს და პირით გადაჭყავს. ეს ბევრ მონა-
 დირეს უნახავს და მეც ჩემი თვალთ ვნახეო, ამბობს
 აქსაკოვი.

* *

რა განუსაზღვრელი დედაშვილური სიყვარული აქვს
 დედალ იხვს, შემდეგი მაგალითებიდან შევიტოებთ: როდესაც
 ძალი ანუ კაცი ბუდიდან დააფრთხობს, დედალი
 იხვი აფრინდება თუ არა, მაშინვე თავს მოიმიხეებს,
 ისე ფრინავს, თითქმის ფრენა არ იცისო, ანუ თოფნაკრა-
 ვია და ფრთებში დაჭრილიაო, ასე რომ ვინც უნდა იეოს,
 იფიქრებს, ადვილი დასაჭერიაო და უკან გამოუდგება.
 დედა იხვსაც ეს უნდა. პრიელ იშვიათია, რომ მონადირე
 ძალი არ მოტეუვდეს. ამასობაში იხვი ძალს ტეუებ-
 ტეუებით მთელ ვერსზე მეტ მანძილს გაატარებს და მით
 თავის ბუდეს გადაარჩენს განსაცდელისაგან. მაგრამ გამოც-
 დილი მონადირე კი ძალე მიუხვდება ხოლმე იხვს ეშმა-
 კობას და თუძცა იმავე დროს დარწმუნებულია, რომ დე-
 და იხვს მთელი ბუდე კვერცხები, ვინ იცის დღე-ღამეზე
 გამოსახეკი, ოსრათ დარჩება, მაინც მონადირეს ავიწუდება
 ცოდო-ძალი და საწყალ თავგანწირულ დედან თოფით
 უღებს ბოლოს.

უფრო სშირათ კი დედალი იხვი თავის ჭუჭულებს შესწირავს სოლმე სიცოცხლეს. ახლათ გამოჩეკილი ჭუჭულები დედას დაჭყავს და არსენათ დაცურაობენ ტბაზე, მეუდრო ადგილს, მაგრამ ნაპირს კი მაგრე რიგათ ძალიან არ შორდებიან, რომ ვინიცობა... მტრისაგან თავი ძეაფარონ ჩალა-ბულაში. დაინახვენ თუ არა მტერს (მონადირეს), წამსვე საცოდავათ შესწივლებენ ჭუჭულები და შურდულის ქვასავით გაექანებიან ბალახებისაკენ და იქ იძალებიან, დედა იხვი კი ტბაზე რჩება, ზარ დაცემული ვიწროს, სცემს ფრთებს და აჭყაპუნებს წყალს; მერე აფრინდება და მონადირეს ხან წინ ელობება, ხან თავს დასტრიალებს. ამ გვარათ მონადირე უნებლიეთ მთელ თავის ეურადღებას დედა იხვს აქცევს და იხვი კი ამ დროს სულ იმის ცდაშია, მონადირე სხვა მხარეს გაიტყუოს, ჭუჭულებს მოარიდოს. ადამიანიც, ხომ მოგესხენებათ, შეუწებალებელია, უმიხნებს თოფს და შვილებისთვის თავდადებული დედა, კულში ტყვია ნაკრავი, მკვდარი დაეცემა სოლმე ტბაზე. ცქრიალა ჭუჭულები, რაც უნდა ჰატარებდაობლდენ, ძანც ახერხებენ თავის თავის გამოზდა-გამოკებას. ზოგჯერაც სხვა დედა იხვის ჭუჭულებს შეეკედლებიან და ორი ბუდობა ერთათ დაცურაობენ. მე მინახავსო, სწერს აქსაკოვი, — ზოგჯერ ერთი კრუსი დედა იხვი ოცზე მეტს, სხვა-და-სხვა სიდიდის ჭუჭულებს მიუძღოდნო.

ჯემს გარჯილდის ცხოვრება.

XXI.

არფილდმა ეზოს მცველის თანამდებობა პირველ წელს შემდეგ მიატოვა და იმავე აირამის ინსტიტუტში ინგლისის ისტორიისა, მწერლობისა და ძველი ენების უმცროსი მასწავლებლის ადგილი დაიჭირა, ასე რომ ერთ და იმავე დროს სტუდენტათ, ლექტორათ და დურგლათაც იყო. ყველა ამხანაგები და ქალაქის მცხოვრებლები შეეჩვია მისი ჩაქუჩის რაკუნს ლექციების დაწყებამდე. სტუდენტები ხშირათ დაინახავდენ, რომ ჯემსი, იქვე ინსტიტუტის მახლობლათ, ერთ დიდ სახლის სახურავზე იდგა ხოლმე და მუშაობდა. ყველა დიდ პატივს სცემდა ამ შესამჩნევ მუშაკს, რომლისთვისაც შრომა სიამოვნებას შეადგენდა.

დურგლობა კარგ შემოსავალს აძლევდა გარჯილდს: თავს ირჩენდა და ინსტიტუტში შესატანი სწავლის ფულიც რჩებოდა ხოლმე. საზოგადოთ აირამის ინსტიტუტში ყოფნას ჯემსის ცხოვრებაზე დიდი გავლენა ჰქონდა. გარდა იმისა, რომ მასში უფრო და უფრო ნათლათ იხატებოდა ორატორის ნიჭი, მისი პოლიტიკური შეხედულებებიც თან-და-თან მტკიცდებოდა. ტყის შეილი გონებრივით და ზნეობრივით იზრდებოდა და შეუმჩნევლათ ემზადებოდა მომავალ დიდებულ მოღვაწეობისთვის. ესევე დრო სხვა მხრითაც იყო მისთვის მნიშვნელოვანი. საქმე იმაშია, რომ ერთხელ ჯემსმა, ბერძნულ ენის ლექციის დროს, დაინახა ლუკრეცია რუდოლფის ქალი, რო-

მელიც მასთან ერთათ უწინ ჩესტერის სემინარიის სტუდენტათ იყო. მაშინვე ჯემსმა და რუდოლფის ქალმა, რომელთაც ერთმანეთი პატიოსნათ და გულ-წრფელათ უყვარდათ, სტუცვა მისცეს ერთმანეთს, რომ სწავლის დამთავრებას შემდეგ დაქორწინებულყვენ.

აქამდის, ოც და ორი წლის გარფილდს ველურს ეძახდენ და მართლათაც იგი დაჟინებით გაუბოდა ქალების საზოგადოებას, მაგრამ რუდოლფის ქალთან შეხვედრას შემდეგ ჯემსი გამოიცვალა; საცეკვაო საღამოებსაც ესწრებოდა, სასეირნოთაც დადიოდა ქალებთან ტყეებში და მთებში, ერთი სიტყვით მათი საზოგადოების სულის ჩამდგმელი იყო.

კლასში, სადაც ზოგჯერ 90-დგ მოსწავლე იჯდა, ჯემსი ყველას ყურადღებას თანასწორათ იმორჩილებდა, მაგრამ განსაკუთრებულ მზრუნველობას უწევდა იმას, ვინც უფრო გონება გაუხსნელი მოსწავლე იყო. ერთი და ორი გამამხნევებელი სიტყვა, თავაზიანი ღიმილი არათ მიაჩნდა ახალგაზდა მასწავლებელს და ამით მოსწავლეების გულს კი იმორჩილებდა.

ბუნებით მგრძნობიერი და გულ-ჩჩილი, გარფილდი სხვებშ-აც გულ-კეთილობას დიდათ აფასებდა. მაგალითათ, ინსტიტუტში რომ კურსი შეასრულა, სხვა-და-სხვა უმაღლეს სასწავლებლის დირექტორებს წერილები გაუგზავნა. იგი წერილებით თხოვდა ყველას, მცნობრეთ თქვენი სასწავლებლის მიმართულება და პროგრამაო. ყველამ სწორე, მაგრამ ცივი პასუხი გამოუგზავნეს. მისი ყურადღება მიიქცია ულიამსტოუნის უმაღლეს სასწავლებლის დირექტორის ხოაკინსის მოკლე, მაგრამ გრძნობიერმა წერილმა: თუ ჩამოხვალთ აქ, იწერებოდა მოხუცო, — სასიამოვნო მოვაუგებათ ჩვეთვლით ავასრულეთ ყველაფერი, რაც კა თქვენთვის საჭირო და თანაც შესაძლებელი იქნებაო. ამ წერილში რაღაც გულ-წრფელი, გულითადი თანგრძნობა გამოიხატებოდა.

უსათუოთ მიედივარ ულიამსტოუნს, გამოუცხადა გარფილდმა ამხანაგებს და პროფესორებს გამოთხოვების დროს.

მისი ძმა თომა დედასთან იყო. როცა გაიგო ჯემსი უალიამ-სტოუნს გადაღის სწავლის დასამთავრებლათაო, მან გულ-დაწყვეტი-ლათ შენიშნა: ფული არ ეყოფაო.

— ნახევარი როგორც იყო მოვაგროვე, უპასუხა ჯემსმა, მეორე ნახევარი კი ზამთრობით იქ უნდა ვიშოვო, მეტი ღონე არ არის, სკოლებში მასწავლებლათ დაედგები.

— ნუ დაიფიქვებ, შენიშნა თომამ, —საქმე აუარება გექნება, თა-ვისუფალი ღრო ძალიან ცოტა დაგრჩება და ისიც რომ სამუშაოს ძებნას მოანდომო, არ ივარგებს, არ გირჩევ.

— მაშ რა ვუყო, როგორ შევიტანო სწავლის ფული?

— ისესხე ჩემგან. როცა გექნება, გადამიხადე.

— მე რომ მოგკედე, ვილა დაგიბრუნებს ფულს?

— ეგ ჩემი საქმეა.

ჯემსი დაფიქრა.

— აბა იცი როგორ მოვიქცეთ? უთხრა მან ბოლოს.—მე და-ვაზღვევ ჩემ სიცოცხლეს 500 დოლლარათ. ამ პირობით თუ გინ-და მივიღებ შენგან ფულს. თუ ცოცხალი ვიქნები—გადაგიხდი ვალს, თუ არა და—არაფერი არ დაგეკარგება.

XXII.

ჩამოვიდა თუ არა ჯემსი უილიამსტოუნს, მაშინვე დირექტორ ხოპკინსთან გაიქცა. როდესაც დირექტორმა დაინახა მალალი, მორცხ-ვი, ღარიბულათ ჩაცმული, ქერა-თმიანი ჭაბუკი და დაუკვირდა მის ფართე ღია შუბლს, კეთილათ გამომეტყველ, დაფიქრებულ სახეს, გაოცდა: არ სჯეროდა, რომ მის წინ დგას ჩესტერის სემენარის სტუდენტი, ის სტუდენტი, რომლის მჭევრმეტყველურათ და გონივ-რულათ დაწერილმა წერილმა მისი ყურადღება მიიქცია.

— მე გახლავართ გარუილდი, ოგიოს შტატიდან.—მორცხვათ წარმოთქვა სტუდენტმა.

ხოპკინსი მეგობრულათ მიესალმა და ხელი გაუწოდა, გარფილდ-მა უცებ თავისუფლათ ამოისუნთქა. ასე ეგონა—ეს თვალ-საჩინო, წარმოსადგეგი დირექტორი ჩემი მახლობელი ნათესავიაო. აქამდის მხოლოთ ხოპკინსის ლექციებს კითხულობდა სასოებით და ახლა კი, წარმოიდგინეთ, თვით ავტორი მის წინ იდგა.

—რა რიგ მიხარიათ, რომ ამ ადგილს ჩავეზრდი,—იფიქრა ჯემსმა. გამოცდამ ჩინებულათ ჩაიარა და გარფილდი მაშინვე მიიღეს სასწავლებელში.

—როდესაც სწავლა შეწყვეტილი იქნება, თუ აქ დარჩებით, შენიშნა დირექტორმა, შეგიძლიათ ისარგებლოთ სასწავლებლის წიგნთ-საცავით. გარფილდს ამ ნება-რთვის მიცემა ძალიან სასიამოვნოთ დარჩა.

წიგნთ-საცავის სიმდიდრემ და მოწყობილებამ ჯემსი ძალიან გააოცა. სუყველაზე უწინ მან დაიწყო შექსპირის თხზულებათა შესწავლა, იმდენათ გატაცებული იყო ამ გენიოსის ნაწერებით, რომ მთელ სცენებს ზეპირათ სწავლობდა.

რადგანაც ჯემსს ახლა დღიურ საზრდოზე ზრუნვა აღარ სჭირდებოდა, თავისუფალ დროს ქალაქის მიდამოებში დასეირნობდა. მკაცრ, მთიან ბუნებას აქ სულ სხვა შეხედულება ჰქონდა, ვიდრე გაშლილ მინდვრებს ოგოს მიდამოებში. მოკლე ხანში გარფილდ-მა დაწერილებით გაიცნო ეს მხარე.

იქაური სტუდენტები, განსაკუთრებით მდიდარი დედ-მამის შეილები, პირველში ცოტა არ იყო დაცინვით უყურებდნ უშნო და მუდამ თმა-გაჩეჩილ ახალ სტუდენტს. ყველაზე უფრო ძულდათ მისი გაცვეთილი ტანთსაცმელი, არ სურდათ მისი გაცნობა. ჯემსმა, რასაკვირველია, ეს შენიშნა, მაგრამ, როგორც საზოგადოთ, გულ-კეთილი ყმაწვილი ამასაც არაფრათ აგდებდა. არ გასულა ორი კვირა, რომ ამხანაგებმა ჯემსზე აზრი შეიცვალეს.

—კაცი კი არა—ანგელოზი ყოფილა, გაიძახოდნ ისინი. მერე რა ღონიერია! შეამჩნიეთ თუ არა, რა მარჯვეთ თამაშობს

ჯემს კარფილდის ცხოვრება

ბურთს, ან როგორ გარბის! ნუ იფიქრებ—მოეწიოს ვინმე! ან რა სწავლულია! გადაუყლაპავს რაღა ყველა წიგნები! ყველაფრით ყოჩაღია, ყმაწვილებო, ვე ასახელებს ჩვენ სასწავლებელს. ეს კია რომ ძალიან ღარიბულათ იცვამს. კარგათ რომ გამოაწყოს კაცმა--ძალიან ლამაზიც იქნება.

გარფილდი ყველამ შეიყვარა. უიმისოთ არავეითარი საქმე არ კეთდებოდა, ყველაფერში მონაწილეობა უნდა მიეღო; ლექსებსაც კი ბეჭდავდა „სასწავლებლის მიმოხილვაში“ (მოსწავლეების გაზეთი). სასწავლებლის მართველობა ძალიან კმაყოფილი იყო შორიდან მოსულ ნიჭიერი ყმაწვილით. ხოპკინსმა ხომ შევიღივით შეიყვარა. შემოდგომა გავიდა, მოაწია ზამთარმა. სწავლა ორი თვით უნდა შეწყვეტილიყო.

— როგორ აპირებთ, გარფილდო, ამ ორი თვის გატარებას, ჰკითხა ერთმა ამხანაგმა.

სუფთა-წერის სასწავლებლის გახსნას ვაპირებ, მხიარულათ მიუფგო ჯემსმა.— ოღონდ არ ეცი, რა ადვილი ამოვირჩიო.

— წადით ვერმონტის ოლქში; იქ განათლებული და მდიდარი კაცები ბევრია და თქვენი სკოლის საქმეც კარგათ წავა.

გარფილდი მართლაც ასე მოიქცა; გადავიდა ნიუ-იორკის შტატში. ვერმონტის მახლობლათ გახსნა სკოლა და არც წაუფია, ბევრი შეგირდები შეიძინა; იქაურსაყდრებში ქადაგებდა ხოლმე და ამითიც დიდი სახელი გაითქვა. ერთი მღვდელი ჩააცივდა, ჩვენში მისიონერთათ დადექიო და დიდ ჯამაგირს გაგიჩენთო, მაგრამ გარფილდმა გადაჭრით უარი უთხრა: ჯერ-ჯერობით ერთი მიზანი მაქვს — უმაღლესი განათლების მიღება, უამისოთ ვერ ეიკისრებ მაგ თანამღვდობასო. ეჭვი არ არის, რომ აირამის ინსტიტუტში არასოდეს არ მომცემენ იმისთანა ჯამაგირს, როგორც თქვენ, ასე რომ უფრო ბევრი დრო გაივლის, სანამ მე ჩემ ვალებს გავისტუმრებ, მაგრამ მე მივეცი ჩემ თავს პირობა, რომ დავამთავრებ თუ არა აქ სწავლას

პროფესორათ შევიდე აირამში. ბევრი სიკეთე მიყო იქაურმა ინსტიტუტმა და მოვალე ვარ დავაფასო. ამ გარდაწყვეტილებას მე არ შევცვლი არასოდეს.

სწორეთ ამ ხანებში ჯემსი ნიეთიერთ ძალიან შევიწროებულ იყო. მის ძმას თომას საქმეები როგორღაც დახლართოდა, ასე რომ იძულებული შეიქნა ვალი გადაეხადა და სამერმისოთაც შემწეობის იმედი აღარ ჰქონოდა. თანაც საჭირო იყო—ერთი ხელი სუფთა ტინისამოსის ყიდვა.

ბელზე ჯემსს მოეშველა ერთა მეგობარი, რომელიც კარგა იცნობდა იმ სოფლის საუკეთესო მკერავს, სადაც ჯემსს სკოლა ჰქონდა.

— ბატონო ხასკელ, უთხრა მან მკერავს, დამავალეთ— შეუკერეთ ნისიათ ტანისამოსი ერთ ახალგაზდა სტუდენტს, რომელმაც ჩვენ სოფელში სუფთა-წერის სკოლა გახსნა. ძალიან კარგი ყმაწვილია: ღარიბი, მაგრამ ყოველთა პატიოსანი, უილიამსტოუნის სასწავლებელში სწავლობს, აქ მხოლოდ დროებით ჩამოვიდა.

— კარგი, თანახმა ვარ, მიუგო მკერავმა.

— ერთათ რომ ვერ გადაგიხადოსთ ვალი, ნაწილ-ნაწილათ მაინც უსათუოთ გადაგიხდისთ. ამაში თავდებათ დაგიდგებით.

— რა ჰქვიათ იმ ყმაწვილს?

— ჯემს გარფილდი, ოგიოდან.

— გამოგზავნეთ ჩემთან.

მეორე დღეს ჯემსში მივიდა მკერაეთან და თვისი მდგომარეობა გულ-ანდით აუხსნა.

— ვალის გასტუმრების ვადას ვერ დაგინიშნაეთ, უთხრა გარფილდმა, მაგრამ პატიოსან სიტყვას კი მოგცემთ, რომ გროშს არ შევირჩენ, სულ გადაგიხდით.

— ძალიან კარგი, უპასუხა მკერავმა; რომელსაც მოეწონა სტუდენტის კეთილ-შობილური შეხედულობა: ამ ვალის შესახებ ნუ შეიწუხებთ თავს, განაგრძეთ სწავლა და როცა ბევრი ფული გექნებათ—მაშინ მეც გამიხსენით.

ჯემს გარფილდის ცხოვრება

რამდენსამე დღეს შემდეგ ჯემს ახალი ტანისამოსი მოუტანეს. ამ ტანისამოსით წავიდა სასწავლებელში.

მკერავის ვალი ჯემსმა სულ მოკლე ხანში გაისტუმრა.

მეორე კურსზე ვალებმა ისე გაუჭირეს საქმე, რომ დიდ ფიქრს შემდეგ გადაწყვიტა მიემართა ექიმ რობინზონისათვის, რომელიც მათი ოჯახის ძველი მეგობარი იყო. გარფილდმა გულ-წრფელათ დაუხატათ თავის გაჭირვებულ მდგომარეობა და ვალის უზრუნველ-საყოფათ ძმისგან უკან დაბრუნებულ დაზღვევის ქალაქს აძლევდა. რა თქმა უნდა, მოხუცმა ექიმმა მაშინვე სიხარულით დააკმაყოფილა მისი თხოვნა.

დედას ჯემსი ყოველ წელიწადს ნახულობდა ხოლმე, გარფილდისა ახლა უმცროს ქალთან ცხოვრებდა.

ადგილი წარმოასდგენია, თუ რანაირ ბედნიერებას გრძნობდა გარფილდისა, როდესაც შეილი მასთან ორ კვირას მაინც გაატარებდა ხოლმე.

1856 წ. გარფილდმა ეს უმაღლესი სასწავლებელი დაამთავრა და თხზულებისათვის კანდიდატის ხარისხი მიიღო; გარდა ამისა, დირექტორმა, პროფესორებმა და სტუდენტებმა ერთ ხმათ უმაღლესი ჯილდოთი დაასაჩუქრეს.

XXIII.

გარფილდს ჯერ სწავლა არ დაემთავრებინა, რომ აირამის ინსტიტუტის სამოსწავლო კომიტეტმა ძველი ენებისა და სიტყვიერების პროფესორათ მოიწვია. სტუდენტები ახალგაზდა პროფესორს აღტაცებით მიეგებენ. ჯემსმა ძალიან საპატიო ადგილი დაიჭირა. ვინ დაიჯერებდა მისი მჭევრმეტყველი ლექციების გამგონე, რომ ცხრა წლის წინეთ ეს გამოჩენილი ორატორი და პროფესორი ჯორჯების გამრეკათ იყო ოგო და პენსილვანიის არხზე მოსიარულე ნაეებზე.

— ჩემი თავმოყვარეობა დაკმაყოფილებულია, ეუბნებოდა ჯემსი იმ ხანებში ერთ თავის ამხანაგს. მივიღე უმაღლესი სასწავლებლის მოწმობა და პროფესორობა აირამში. ახლა მთელი ჩემ ძალ-ღონეს ამ ინსტიტუტს შევწირავ. ჯამაგირი გარფილდს დიდი არ ჰქონდა. შეეძლო ერთი ორათ მეტ ჯამაგირიანი ადგილი ემოვა, მაგრამ თავის ძვირფას სასწავლებელს, სადაც ისე ბედნიერათ თვლიდა თავს, ჯემსი არათერისათვის არ მიატოვებდა.

ხოპკინსი ჯემსს მამასავეთ უყვარდა. მის დარიგებას და მაგალითებს სხვა-და-სხვა პედაგოგიური კითხვების შესახებ, დიდი გავლენა ჰქონდა ახალგაზნდა პროფესორზე და ამიტომაც ცოტა ხნის შემდეგ ჯემსი სამაგალითო პედაგოგათ და მასწავლებლათ იცნეს. არ გასულა ერთი წელიწადი, რაც ჯემსი ინსტიტუტში იყო, რომ ჩჩკის თავმჯდომარეთ ამოირჩიეს, გაეიდა კიდევ ერთი წელიწადი და უფროსათ, ესე იგი სასწავლებლის დირექტორათ, დაამტკიცეს.

გარფილდს ერთი არა ჩვეულებრივი ნიჭი ჰქონდა: უცებ გამოიკნობდა ხოლმე ახალგაზნდა ყმაწვილებში ეინ უფრო ნიჭიერი იყო; ნიჭიერს ამოირჩედა და დაწინაურებდა კიდევ. არა ერთხელ უნდა შებრძოლებოდა ჯემსი მშობლების უეცობას, რომელნიც ერთ-ორ წელს შემდეგ გამოიყვანდენ ხოლმე შეილს სასწავლებლიდან ისევე სახლში სამუშაოთ. ნიჭიერ ყმაწვილს გარფილდი ადვილათ არ ანებებდა მშობლებს, ოღონდ ეს ბრძოლა ისე ფრთხილათ და ოსტატურათ მიჰყავდა, რომ გაუგებარ და გაუნათლებელ მშობლებს თავისდღეში შეურაცხყოფას არ მიაყენებდა; თავას მჭევრმეტყველებით ისე მოქმედებდა მათზე, რომ მშობლები, მისი თავაზიანობით აღტაცებულნი, ბავშს, რასაკვირველია, ისევე სასწავლებელში სტოვებდენ.

გარფილდმა თანდათან საზოგადო სიყვარული და პატივისცემა დაიმსახურა თავისი თავაზიანობით. ჯემსი თავის სიტყვას მტკიცეთ ასრულებდა, რომ დაპირდებოდა ვისმე—ამ დროს მოვალ შენთანაო—ერთ წამსაც არ გადააცილებდა. ყველაფერში სისწორე უყვარ-

და. რა საქმესაც დაიწყებდა, რაც უნდა ძნელი ყოფილიყო, უცბათ დაამთავრებდა.

1858 წელს, 11 გიორგობისთვის, ჯემს გარფილდმა ჯვარიდაიწერა რუდოლფის ქალზე და ახალგაზდა ცოლის შემწობით ბევრი თავისი სამეცნიერო შრომები დაამთავრა. ხშირათ აირამის მცხოვრებლები ხედავდნენ შემდეგ სურათს: წვიმა კოკისპირულათ ასხამს; ამ დროს მოზრბის წიგნთ-საცავიდან ახალგაზდა ღირექტორი და თან აუარება წიგნებს ძლივს მოათრევს. გვერდში მოსდევს რომელიმე სტუდენტი და გაშლილი საწვიმარი ქოლგა უჭირავს. წიგნები გარფილდს გაგიყვებით უყვარდა; რომელიც მოეწონებოდა, რამდენჯერმე გატაცებით გადაიკითხავდა ხოლმე.

უწინ აირამში ქალაქიც უქმობდა იმ დღეს, როცა ინსტიტუტის სტუდენტებს ჯილდოსა და სამეცნიერო ხარისხებს ურიგებდნენ. ხალხი ათი ათასამდე მოიყრიდა ხოლმე თავს. მოედანზე გამართავდნენ კარვებს, სადაც სასმელ-საჭმელი იყიდებოდა, გაჩნდებოდნენ თვალთ-მაქცებიც, გაჩაღდებოდა ქეიფი, რომელსაც ხშირათ ცემატყევა და ბევრი სხვა უწესოებაც მოჰყვებოდა. გარფილდმა თავის ღირექტორობის დროს ამაებს ყველაფერს ბოლო მოუღო, ასე რომ სტუდენტების დღესასწაული თუმცა კვლავინდებურათ მხიარულათ, მაგრამ წესიერათ ჩაივლიდა ხოლმე.

ის დამრიგებელი კი არა, დაუფასებელი განძი იყო! იტყოდა ხშირათ გარფილდის შესახებ ერთი პატიესაცემი მქადაგებელი, მის მოსწაფლეთ ნამყოფი. ყველას სახელს გვიძახოდა, როცა თავისუფალი დრო ექნებოდა, ჩვენთან ამხანაგურათ თამაშობდა, მაგრამ იმავე დროს არავის ნებას არ მისცემდა, რომ მისთვის რამე შეეუსაბამო ეკადრებინათ. თუ რომ საჭირო იქნებოდა რომელიმე მოსწაფლისათვის შენიშვნის ან გაფრთხილების გამოცხადება, გადახვევდა ხოლმე დამნაშავეს კისერზე ხელს და შეუმჩნეველათ უჩურობდებოდა ყურში, რაც საჭირო იყო.

ბატუა.

(შემდეგი იქნება)

მეხსპარე და გველი.

(იგავი)

მეხსპარემ ცხვარი დაჰკარგა, წავიდა სამებრთო.
 წინ მკელი შემოეყარა და მას ჰკითხა:

— ღვთის გულისთვის, წუხელის ერთი
 ცხვარი დაშეკარგა და სომ არსად გინახავსო?

— ფარა სად გიყენია, რომ ამ ადგილებში დაემებ
 დანაკარგსო? ჰკითხა მკელმა.

— აგერ, თეთრი გორა რომ ჩანს, სწორეთ იმის პირ-
 ში მაქვს ფარესი; მარჯვნივ ვიწრო ბილიკს რომ დაად-
 გე, სწორეთ ზედ მიგიყვანსო, დაწვრილებით აუხსნა მე-
 ცხვარემ.

ბევრი მებნით რომ მოიღალა, დაღონებული მწეკე-
 სი ცარციელი დაბრუნდა უკან. ბინახე რომ მივიდა, უთხ-
 რეს: შენი წასვლის უძალ ერთი დიდი შავი მკელი მო-
 გვიყარდა და ყოჩი მოგვტაცაო.

— ვაი ჩემ თავს! მწუნარებით წარმოთქვა მეცხვარემ: მე რომ მგელი შემხვდა, ნამდვილათ ის მოვარდნია ფარას; მე უგუნურმა გზა ვასწავლე და გიჟი იქნებოდა, რომ მით არ ესარგებლაო!

აღ. მ— შეილი.

ცხენი და აქლემი.

მერთმა რომ ცხოველები გააჩინა, ცხენმა ასე დასედა თავის თავს და თქვა: „ლამაზი კი ვარ, მაგრამ სჯობია, რომ უკეთესი ვიყოვო“. გადასწევიტა ეს თავის გულში და შეევედრა ღმერთს, გაეშენიერებინა ის. ღმერთმა ჰკითხა: „რით არ მოგწონს შენი თავიო“?

— კარგი იქნებოდა, მიუგო ცხენმა, რომ კისერი ისეთი მომცა, როგორც გედს აქვს, ფეხები ცოტა მოგრძო და წვრილ-წვრილი და ამასთან ზურგზე ბუნებითი უნაგირი მედვას, რადგანაც შენივე ბრძანებით, მე შენი სავყარელი ქმნილება-კაცი-უნდა ვატარო ზურგითო“.

„კარგიო, ბრძანა ღმერთმა და გააჩინა აქლემი. „ვაი შენი სანატრელი სურათითო, უთხრა ცხენს: — კისერი გედისა, ფეხები წვრილი და მოგრძო, უნაგირიც შედ დაკრული! კინდა ამისთანა იქმნე“?

ცხენმა რომ აქლემი დანახა, თავი ძირს დაუშვა და შიშით თრთოლა აუტყდა. მას აქეთ, სადაც კი შეხვდება ცხენი აქლემს, თრთის და მიგმიგებს.

ბესარიონი.

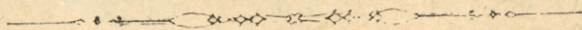
დედის დარიგება.

ედავ, დედილო, ჭეიოდენ ზატარა ბაყაყ-ულანე-ბი, როგორ დავისხნათ თავი შავარდნებისაგან და ქორებისაგან? ისინი მანც არ იშლიან, გვ-დეენიან.

— მართალია, ჩემო ბარტყებო, უთხრა გამოცდილმა და მოხუცებულმა დედამ, — რასაკვირველია უნდა გემ. ან-დეთ, ეკ ფრინველები მძლავრნი, სწრაფნი და შეუბრალებელი არიან. რაც შეიძლება მადლა იფრინეთ, ერიდეთ დაბალ მტკობებსე სხდომას, ფხიზლათ იყავით და შიში აღარაფრისა არ გექნებათ. თუ გინდათ რომ მტერს დას-ძლიოთ, უნდა ეცადოთ იმაზე უკეთესი იყოთ.

სანდრო.

✓ ა ნ ა გ რ ა მ მ ა

(წარმოდგენილი მ. ლელაშვილისაგან).

პარველი მოსდევს ზამთარში
წყალსა, ღონიერთ მდინარეს,
ცივია თუ რომ შეეხო,
წამოახტუნებს მდინარეს.
მეორეს გვაძლევს ხაბაზი,
ღაფტებებით მისი ქამითა;
ოთხი ასოთი დაწერავთ,
ვადატან ვადმოტანიოთ.

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

(წარმოდგენილი ვ. ბ. ბილაშვილისაგან).

როცა ჩაჰკრა ცუღმა ქვასა,
მაშინ ჩახედა გულის ხმასა.

შენი სიგულადე ჩემი სილაჩრის ბრალია.

არც მინდა შენი შრეშიო,
ნურც არას შემამხენეშიო!..

60
საქართველოს
წიგნების
სამართლებრივი
სამსახური

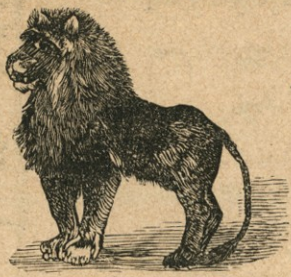
ჳ ი ჳ ი ლ ი

რ ე ბ თ ს ი

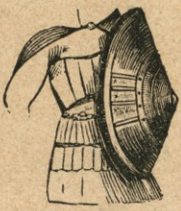
(წარმოდგენილი ყ. ყორღანისაგან).

მშობელი.

10

5

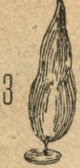
ერთი ა-
რადთაგანი.

რ 70 მ

ანხს-
ლი
ანუ?

1 ს 100

მის
შეს-
ვრავი.

ა 1 დ 100 ე 1

რა ვარ
დედი-
ჩემისა.

მ ჳ

20 ი 4

რ 13 ნ 10 ა შ

40 ა 30

ყველგან ციფრების ნაცვლათ უნდა ჩაისვას ქართული ქორონიკონ

№ II გეოგრაფიკული ახსნა:

კ რ ო ს ტ ი მ ე: გეოგრაფიული

მშობლიური

რად ა: ლამი — შარაში — კალაში — სალამი — წალიამი — ხალ.

რედაქტორი — ალექსანდრე ან. თეიმურაზიძე — წერეთლის

საქართველოს
წიგნების
სამართლებრივი
სამსახური